

**LATVIJAS UNIVERSITĀTE PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS
UN MĀKSLAS FAKULTĀTE SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS
NODAĻA**

**SKOLOTĀJA LOGOPĒDA UN PIRMSSKOLAS SKOLOTĀJA
SADARBĪBA PAREIZAS SKAŅU IZRUNAS NOSTIPRINĀŠANAI
5 – 6 GADUS VECIEM BĒRNIEM**

DIPLOMDARBS

Autore: Elizabete Voiskoviča
Studenta apliecības nr. ed17025

Darba vadītāja:
Prof., Dr. paed. Sarmīte Tūbele

Rīga 2022

Anotācija

Darba autore: Elizabete Voiskoviča.

Darba vadītāja: Prof., Dr. paed. Sarmīte Tūbele.

Diplomdarba temats: Skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbība pareizas skaņu izrunas nostiprināšanai 5 – 6 gadus veciem bērniem.

Darba teorētiskajā daļā apkopotas dažādu speciālistu atziņas par 5 – 6 gadus vecu bērnu attīstību veselumā, kā arī apkopota informācija par skaņu izrunas un runas traucējumiem. Analizētajā literatūrā un normatīvajos aktos, noskaidroti pirmsskolas skolotāja un skolotāja logopēda uzdevumi un sadarbības iespējas. Empīriskajā daļā analizēti pētījumā iegūtie dati par sadarbību starp pirmsskolas skolotāju un skolotāju logopēdu, pirmsskolas izglītības iestādē X, un citās pirmsskolas izglītības iestādēs. Izveidots sadarbības modelis pirmsskolas izglītības iestādei X. Piedāvāti materiāli skaņu izrunas traucējumu koriģējoši attīstošajai darbībai. Darbā gūtie secinājumi iekļauti nobeigumā un ieteikumos.

Diplomdarbs sastāv no 57 lapaspusēm, darba izstrādē izmantoti 50 literatūras avoti, darbā iekļauti 13 attēli, 2 tabulas un pievienoti 11 pielikumi.

Atslēgas vārdi: logopēds, pedagogs, pirmsskola, sadarbība, skaņu izrunas traucējumi.

Annotation

Author: Elizabete Voiskoviča

Head of work: Prof., Dr. paed.Sarmīte Tūbele

Subject of the diploma: Cooperation between a speech therapist and a preschool teacher to strengthen the correct pronunciation of sounds for 5 – 6 years old children.

The theoretical part of the paper, summarizes the quotes of various specialists on the overall development of 5 – 6 year old children, as well as information on sound pronunciation and speech disorders. In the analyzed literature and regulatory acts, the tasks and opportunities for cooperation between preschool teacher and speech therapist have been clarified.

The empirical part analyzes data obtained in the reasearc on the cooperation between a preschool teacher and speech therapist in preschool X, and in other preschools. A model for cooperation has been created for preschool X. Materials for the corrective developmental activity of sound pronunciation disorders have been offered. The observation reached in the work are included in the conclusion and recommendations.

Thesis consists of 57 pages, 50 literature sources, the work includes 13 figures, 2 tables and 11 appendices.

Key words: Speech therapist,teacher, preschool, cooperation, sound pronunciation disorders

Saturs

Ievads.....	4
1. Skaņu izrunas attīstība pirmsskolas vecuma bērniem.....	6
1.1 5 – 6 gadu vecu bērnu raksturojums kopveselumā	6
1.2 Skaņu izrunas traucējumi – runas traucējumi	14
2. Skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbības iespējas	17
2.1 Skolotāja logopēda darbība	17
2.2 Pirmsskolas skolotāja darbība	19
3. Sadarbības iespējas	20
3.1 Pētījumā izmantoto metožu raksturojums un organizācija	23
3.2 Sadarbības modelis.....	24
3.3 Pētījumā iegūto datu analīze	26
3.4 Ieteikumi skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbībai	33
Nobeigums.....	33
Izmantotā literatūra un avoti	35
Pielikumi.....	38
1. Anketa pirmsskolas skolotājiem par sadarbību ar logopēdu!.....	38
2. Anketa pirmsskolas skolotājiem iestādē x!	39
3. Anketa skolotājam logopēdam pirmsskolas izglītības iestādē X!.....	41
4. Anketa pirmsskolas izglītības iestādes X skolotājiem un logopēdam sadarbības modeļa novērtēšanai!	43
5. Vingrinājumi artikulācijas aparāta attīstīšanai, sagatavošanai.....	44
6. Spēles un rotaļas artikulācijas aparāta attīstīšanai.....	47
7. Elpošanas vingrinājumi un spēles.....	51
8. Pirkstu un plaukstu muskulatūru attīstoši vingrinājumi un spēles.....	51
9. Rotaļas un spēles maņu un domāšanas attīstīšanai.	53
11. Vingrinājumi pareizas skaņu izrunas nostiprināšanai.	55

Ievads

Arvien vairāk bērniem pirmsskolā ir novērojami skaņu izrunas traucējumi, kas izvēršas neskaidrā runā. Neskaidra runa apgrūtina bērnu komunikāciju ar citiem, kā arī ietekmē bērna vispārējo attīstību. Ja bērnam nav iespējas izpausties caur runu un valodu, tad viņš nevar sevi apliecināt, pilnveidot. Nerunājošs vai neskaidri runājošs bērns, ko apkārtējie nesaprot, nejūtas labi, jo viņš nevar sevi izpaust, nevar “atvērties” citiem (Alekse, 2003).

Centrālās statistikas pārvaldes dati liecina, ka no 4 753 bērniem, pirmsskolas vecuma bērni ar valodas traucējumiem, 2010/11. gadā bijuši 2699, no 4756 bērniem 2016/17. g. – 2600, bet no 4102 bērniem 2018/19 gadā – 2455. (Centrālā statistikas pārvalde, 2020). Šie dati norāda uz to, ka bērnu ar valodas traucējumiem pirmsskolas izglītības iestādēs, skaits ir ļoti liels, un valodas traucējumi ir bieži sastopami.

Bērnu valodas attīstību ietekmē ļoti daudz dažādi faktori, kā piemēram pieaugušo runas paraugs, vide, dažādi iedzimti faktori, Pētījumā par valodas attīstību un to ietekmējošajiem faktoriem 3 līdz 6 gadus veciem bērniem, secināts, ka valodas attīstība paralēli citām attīstības jomām ir vistiešāk saistīta ar sīkās motorikas attīstību. (Muluk, Bayoglu, Anlar. 2013)

Bērnu valodas attīstība ne vienmēr notiek bez sarežģījumiem. Šādi sarežģījumi bieži vien izpaužas kā skaņu izrunas traucējumi, kuriem svarīgi ir savlaicīgi pievērst uzmanību un tos labot. “Lai (..) sekmīgi novērstu runas traucējumus un veiktu profilakses pasākumus, jāzina gan runas traucējumu cēloņi, gan simptomātika, gan mehānismi; jāprot saskatīt runas traucējumu saikni ar citām bērna darbības izpausmēm un attīstības īpatnībām.” (Tūbele, Šteinberga 2004, 49). Lai skaņu izrunas traucējumus laicīgi pamanītu nepieciešama sadarbība ne tikai starp skolotāju logopēdu un bērna vecākiem, bet ļoti nozīmīga ir arī sadarbība starp skolotāju logopēdu un pirmsskolas skolotāju. Skaņu izrunas traucējumu mazināšanā ir vairāki posmi, kuros nozīmīgi darboties ne tikai logopēda nodarbībās, bet pēc iespējas arī pirmsskolas izglītības iestādes grupā un mājās. Viens no šādiem svarīgiem posmiem ir skaņu izrunas nostiprināšana. Pirmsskolas izglītības iestādē ir daudz un dažādi veidi, kā sadarboties skolotājam logopēdam un pirmsskolas skolotājam. Sadarbībai ir liela nozīme pareizas skaņu izrunas nostiprināšanai.

Šī diplomdarba ietvaros darba autore noskaidro esošās pedagogu zināšanas par pareizu skaņu izrunas traucējumu nostiprināšanu, skolotāja logopēda sadarbības iespējas ar pirmsskolas skolotāju un pēta sadarbības formas un rīkus, ko iestādes pedagogi izmantot darbā pirmsskolas izglītības iestādē X.

Pētījuma objekts – Pareizas skaņu izrunas nostiprināšana 5- 6 gadus veciem bērniem.

Pētījuma priekšmets – skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbība skaņu izrunas nostiprināšanai.

Pētījuma mērķis – Teorētiski izpētīt un praktiski pārbaudīt kā skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbība sekmē pareizu skaņu izrunas nostiprināšanu.

Pētījuma jautājums – Kādas ir skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbības iespējas skaņu izrunas nostiprināšanai 5 – 6 gadus veciem bērniem?

Pētījuma uzdevumi:

- 1) Analizēt teorētisko literatūru par sadarbību pirmsskolas pedagoģiskajā procesā;
- 2) Raksturot 5 -6 gadīgu bērnu attīstību veselumā;
- 3) Anketēt pirmsskolas skolotājus;
- 4) Izstrādāt logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbības modeli, to izvērtēt.
- 5) Analizēt un apkopot pētījuma rezultātus un izstrādāt ieteikumus pirmsskolas pedagogam 5 – 6 gadu vecu bērnu skaņu izrunas nostiprināšanas veicināšanā.

Pētījuma metodes – teorētiskās literatūras analīze, anketēšana, iegūto datu apstrāde un analīze.

Pētījuma bāze – 95, 5 - 6 gadīgo grupu bērni un 120 vecāki pirmsskolas izglītības iestādē X, 4 iestādes logopēdi, 8 pirmsskolas pedagogi, 50 pirmsskolas skolotāji no dažādām iestādēm

Pētījuma struktūra – ievads, 3 daļas, secinājumi, literatūras un avotu saraksts, pielikumi.

1. Skaņu izrunas attīstība pirmsskolas vecuma bērniem.

1.1 5 – 6 gadu vecu bērnu raksturojums kopveselumā

Lai izprastu 5 – 6 gadu vecu bērnu attīstību kopveselumā, darba autore analizē literatūru, par bērna fizisko attīstību, sociālo attīstību, emocionālo attīstību, psihisko attīstību, kā arī valodas un runas attīstību. Analizējot literatūru darba autore izprot kā 5 - 6 gadus vecu bērnu attīstība ietekmē skaņu izrunu un tās apguvi, un kādas metodes efektīvāk lietot pareizas skaņu izrunas nostiprināšanā.

Fiziskā attīstība

Fiziskajai attīstībai ir liela nozīme bērna dzīvē. R. Geske izdala trīs būtiskus fiziskās attīstības rādītājus – antropometriskie rādītāji, kas raksturo fiziskos ķermeņa izmērus; somatoskopiskos rādītājus, kas raksturo muskulatūru, mugurkaulu un citas pazīmes; fiziometriskos rādītājus, kas raksturo iekšējos orgānus (Geske, 2005). Bērna attīstībai 5 – 6 gadu vecumā raksturīga ” liela kustību aktivitāte, augšana un koordinācijas spēju pilnveidošanās”(Svence, 1999,77). Šajā vecumā strauji attīstās muskuļi, kuriem nepieciešama fiziskā slodze. R. Geske atzīmē, ka ” 5 – 6 gadu vecumā fiziski aktīvam jābūt 5 – 5,5 stundas dienā” (Geske, 2005, 224) . Raksturojot bērna fizisko attīstību svarīga loma ir lielajai un sīkajai motorikai, tā kā tas būtiski ietekmē runas un valodas apguvi. Autore uzskata, ka motorikas ietekmi uz valodas un runas apguvi vislabāk raksturo K.Smitas un L.Strikas atzīmētais “rajoni, kas kontrolē rokas un lūpu kustības, galvas smadzeņu garozā atrodas diezgan tuvu kopā, un bērniem, kuriem ir grūtības ar roku koordināciju, reizēm ir arī artikulācijas traucējumi” (Smita, Strika, 1998, 52). Lielo motoriku attīstīt palīdz dažādas fiziskas aktivitātes. Valsts izglītības satura centra izveidotajās *Vadlīnijas bērnu un pusaudžu attīstībai, 5 – 6 gadu vecu bērnu kustību attīstībai minētas prasmes ” Lec uz vienas kājas. Lec ar abām kājām uz priekšu. Šūpojas šūpolēs, rāpjas. Var nostāvēt uz vienas kājas 10 sekundes”* (VISC, 2013, 3). Savukārt, sīko motoriku attīstīt palīdz dažādas nodarbes, kurās nepieciešams darboties ar sīkiem, smalkiem materiāliem vai priekšmetiem. Šādas nodarbes var īstenot gan pirmsskolas skolotājs, gan logopēds.

Pirmsskolas skolotājs – veidojot aktivitātes, kurās nepieciešams plēst papīru, vērt, pīt, darboties ar dziļu, griezt ar šķērēm, zīmēt, līmēt, bet logopēds izmantojot speciālus vingrinājumus sīkās motorikas attīstīšanai, kā arī plaukstu un delnu masāžas. Tomēr arī

ikdienā bērna pirkstu sīkā motorika tiek attīstīta iespējams pat neapzināti vienkārši veicot dažādas ikdienas darbības, kā sienot kurpju šņores, verot vaļā un ciet rāvējslēdzēju, pogājot pogas, darbojoties ar sīkiem materiāliem, piemēram liekot mazos klucīšus, veicot dažādas āra aktivitātes, kā piemēram, lasot kastaņus, zīles, spēlējoties smiltīs izmantojot sīkus akmentiņus, lapas, zarus u.c.

Sociālā attīstība

Bērna sociālajai attīstībai 5 – 6 gadu vecumā ir ļoti liela nozīme, tā kā tas ietekmē bērna komunikāciju, uzvedību, attiecību veidošanu un arī dažādu prasmju apguvi. Viens no svarīgiem faktoriem, kas ietekmē bērna sociālo attīstību ir sociālā vide. Logopēdijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā sociālā vide tiek skaidrota kā "cilvēkam apkārt esošie sabiedriskie, materiālie un garīgie viņa esamības un darbības apstākļi" (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 311). Sociālā vide, kas ietekmē bērna sociālo attīstību ir gan vide mājās, kur bērns daudz var apgūt ģimenē, gan pirmsskolas iestādē, kur bērns socializējas vidē, kuru veido pirmsskolas skolotājs, logopēds un citi iestādes darbinieki un audzēkņi. Sociālā vide ietekmē bērna izturēšanos, personības attīstību un attieksmi. Autore uzskata, ka oti liela sociālās vides ietekme ir uz bērna valodas un runas attīstību, tā kā bērns uztver ļoti dažādus komunikācijas un saskarsmes veidus, kā arī uzvedības normas. Valsts izglītības satura centra izveidotajās *Vadlīnijas bērnu un pusaudžu attīstībai*, kā 5 – 6 gadu vecu bērnu sociālās prasmes tiek atzīmētas "Grib iepriecināt draugus. Grib līdzināties draugiem(būt tāds kā viņi). Patīk dziedāt, dejot un tēlot. Izrāda lielāku patstāvību (piem, izlemj kādas drēbes uzvilkt)" (VISC, 2013, 3). Šajā vecumposmā bērnam attīstās arī pašapkalpošanās un sociālās prasmes "Socializācijā bērns spēj sadraudzēties ar citiem bērniem, risina dažādas problēmas, spēlē sacensību, lomu spēles u.c.(Hansena, 2002).

Emocionālā attīstība

Logopēdijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā emocijas tiek skaidrotas kā „cilvēka subjektīvā pasaules vērtēšana, subjektīvā pasaules vērtējuma aktualizēšanas process, kad notiek jūtu pārdzīvošana” (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 94). Autore uzskata, ka jūtu pārdzīvošana ir ļoti svarīgs process, kam ir liela nozīme 5 – 6 gadu vecu bērnu attīstībā. Šajā vecumā bērnam rodas daudz jaunas emocijas, tās ir ļoti svarīgi apzināties un prast tās izpaust. Valodas attīstība ir tieši saistīta ar emocionālo attīstību, tā kā bērniem ir nepieciešams spēt izteikt savas emocijas un domas ar vārdiem. Svarīgi ir par

emocijām un jūtām runāt, tam ir liela nozīme emociju apzināšanās un atpazīšanas procesā. Tik pat liela nozīme ir komunikācijai gan ar pieaugušajiem, gan bērniem. Šajā vecumā bērns sāk izprast citu cilvēku emocijas un tās atpazīt. Emocionālo attīstību ietekmē arī temperaments, A. Miltuzes un S. Sebres izstrādātajā materiālā pedagogiem par bērna sociālo un emocionālo attīstību minēti dažādi faktori, ko ietekmē temperaments –

- bērna aktivitātes līmeni;
- regularitāti - fizioloģisko funkciju paredzamību;
- reakciju uz kaut ko jaunu;
- pielāgošanos; sensoro un fizisko jūtīgumu;
- reakcijas intensitāti;
- noskaņojumu;
- uzmanības noturību;
- neatlaidību. (A.Miltuze, S. Sebre, 2011)

Psihiskā attīstība

Viens no galvenajiem veidiem kā bērns uztver pasauli, ir caur psihiskajiem procesiem, tādiem kā uztvere, sajūtas, domāšana, iztēle, atmiņa u.c. Šie procesi palīdz bērnam socializēties, komunicēt un veikt citas ikdienā nepieciešamas aktivitātes. Ē. Kalvāna izveidotajā mācību materiālā atzīmēts, ka saskarsmei ir izšķirošā loma bērna psihes attīstībā. Tiek uzskatīts, ka tikai saskarsmē ar sociālo mikro un makro vidi bērns kļūst par sociālu būtni - personību. (Ē.Kalvāns, 2018, 13)

A.Ļubļinska uzsver, ka cilvēks attīstības procesā mācās spriest, viņa rīcība pakāpeniski iegūst saprātīgu un sistemātisku raksturu. (A. Ļubļinska, 1979,9)

Attīstības process ir bērna pāreja no atsevišķu izolēti uztveramu parādību virspusējas atspoguļošanas uz šo parādību būtības izzināšanu, uz likumu atklāšanu, kuri vada šīs parādības. (A. Ļubļinska, 1979,44)

K.G.Jungs norāda, ka pastāv četras psihes galvenās funkcijas. V. Reņģe izskaidro šīs funkcijas šādi:

- Sajūtas – redze, dzirde, oža, garša, tauste, kā arī proprioceptīvās sajūtas, kas nāk no organisma iekšienes, muskuļu kustībām, vestibulārā aparāta;
- Domāšana – analīze, slēdzienu izdarīšana;

- Vērtēšana/ emocijas – jūtas, ar kurām tiek izteikta vērtējoša attieksme, kas ir labi, kas slikti;
- Intuīcija – kaut kas ko pēkšņi aptveram, sākam saprast, nezinot no kurienes tas nāk. (Reņģe, 1999,51)

Atmiņa, ir spēja iegaumēt, uzglabāt un atcerēties informāciju par pagātnes pieredzi, tā atzīmē K. Karmilova un A.Karmilova – Smita. Atmiņa piedalās gandrīz visos bērna attīstības aspektos, tā palīdz atbilstoši reaģēt uz visu, ko redzam, jūtam, dzirdam, saojam un sataustām. (K.Karmilova, A.Karmilova-Smita, 2013, 124)

Atmiņu ir iespējams dalīt dažādos veidos, kā atcerēšanās, atpazīšana un proceduāla atmiņa, kā arī īslaicīga un ilglaicīga atmiņa. Visi šie faktori savā veidā palīdz bērnam pilnvērtīgi attīstīties. Par katru no atmiņas veidiem atbild cits smadzeņu savienojums, kas nozīmē, ka dažādas atmiņas prasmes bērns apgūst atšķirīgā ātrumā. Atmiņa veic trīs svarīgas funkcijas – iegaumēšanu, saglabāšanu, atcerēšanos. Pastāv vairāki atmiņas veidi:

- Īslaicīgā atmiņa – šādā atmiņā informācija glabājas aptuveni 15 – 30 sekundes, un tās kapacitāte ir 7 elementi, šāda veida atmiņa ir svarīga operatīvās atmiņas sastāvdaļa;
- Sensorā atmiņa – šādu atmiņu nekontrolē apziņa, tā ir momentāla atmiņa, kas darbojas 0,1 – 0,5 sekundes. Šajā laikā tiek izšķirts vai informācija ir pietiekami svarīga, lai to apzinātos.
- Ilgtermiņa atmiņa - nodrošina cilvēkam svarīgas un personīgas informācijas ilgu uzglabāšanu, tomēr ir pakļauta aizmirstības procesam.
- Procedurālā atmiņa - nodrošina ķermeņa spēju lietot dažādas kustības, kas ietekmē svarīgus procesus, kā runu, skriešanu, lekšanu, tveršanu u.c
- Deklaratīvā atmiņa – ir pamats zināšanām, gan iemācītām, gan iegūtām dzīves laikā caur notikumiem.

Bērna atmiņas attīstīšanās un uzlabošanās liela loma ir gan vecākiem, gan personām, kas ar bērnu darbojas ikdienā. Ir daudz dažādu uzdevumu un rotaļu, kas uzlabo un palīdz attīstīt bērna atmiņu, visbiežāk dzirdētas un pielietotas ir slēpšanas spēles, jaunu lietu ieviešana ikdienā, kā arī atkārtošana. Atmiņa vistiešākajā veidā ir saistīta arī ar pārējiem psihiskajiem procesiem.

Domāšana ir izziņas process, kurā tiek analizēta uztvertā informācija, šis process ļoti ietekmē arī runas apguvi, tā kā vispirms attīstās domāšana un tikai tad runa. „Domāšana nozīmē informācijas pārveidošanu visdažādākajiem mērķiem –apsvēršanai, secināšanai, problēmu atrisināšanai, darbības plānošanai. Arī domu pārvēršana runā un to izteikšana citiem ir svarīga cilvēka kognitīvo darbību daļa.”(Kondrova, 2010, 3) Domāšana ir ļoti būtisks kognitīvais process, kuram ir liela nozīme bērna attīstībā. D. Lieģeniece uzsver, ka pirmsskolas vecumā tiek attīstīti vairāki domāšanas veidi:

- uzskatāmi konkrētā;
- uzskatāmi tēlainā;
- verbāli loģiskā; (Lieģeniece, 1999)

Pirmsskolas vecākajā posmā bērns sāk skaidrāk saprast loģiskas sakarības un veidot loģiskas konstrukcijas. Šo faktoru apgūvē bērnam palīdz kļūdu pieļaušana. Arī kritiskajai domāšanai ir būtiska nozīme psihisko procesu attīstībā. Skola2030 veidotajos materiālos kā kritiskās domāšanas caurviju prasmes tiek uzskaitītas:

- Analizē. Pēta un ievēro detaļas, salīdzina, pretstata, meklē un saskata sakarības objektos un norisēs;
- Sintezē. Rotaļdarbībā savieno, kombinē, pārveido, attēlo vienkāršu informāciju (pieredzēto, dzirdēto, redzēto);
- Novērtē. Novērtē un salīdzina dažādos veidos iegūto informāciju pēc noteiktiem kritērijiem vai pazīmēm;
- Secina. Saredz un skaidro vienkāršas sakarības, cēloņus un sekas, veido vispārinājumus, balstoties iepriekšējā pieredzē un zināmajā informācijā. (Skola2030, 2018,15)

Uztvere, logopēdijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā tiek raksturota kā „priekšmetu vai parādību atspoguļojums, kas rodas šo priekšmetu vai parādību iedarbības laikā uz sajūtu orgāniem.”(Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 343) Uztveres rezultātā bērns apkopo ar sajūtām iegūto informāciju, šis process notiek caur pieredzes iegūšanu. Pastāv dažādi uztveres veidi.(sk.1.2 tabulu)Viens no uztveres veidiem izpaužas, kad bērns spēj apkārtējo pasauli uztvert caur sajūtām. Šādā gadījumā var bieži izveidojas viens

vadošais uztveres veids, ar kura palīdzību bērns spēj vieglāk un ātrāk uztvert nepieciešamo informāciju. Pētījumi liecina, ka viena no visattīstītākajām uztveres sajūtām ir redze, kuru izmantojot informācija tiek sintezēta ļoti ātri.

Uztveres veidi

1.2 tabula

Uztveres veids	Īss uztveres raksturojums
Redzes uztvere	Visātrākā, jo redzes sajūtu sniegtā informācija tiek sintezēta ļoti ātri.
Kustību uztvere	Uztveršanas ātrums atkarīgs no uztveramo kustību veikšanas, sniedz informāciju par mūsu pašu vai priekšmetu pārvietošanos attiecībā pret mums vai pret citiem objektiem.
Dzirdes uztvere	Prasa laiku, lai noklausītos un uztvertu skaņas un vārdus, melodiju.
Garšas uztvere	No receptoriem impulsi pa nervu nonāk galvas smadzenēs. Cilvēks atšķir četras garšas sajūtas: sāļu, rūgtu, skābu un saldu. Garšas sajūtu var mainīt apkārtējie apstākļi, veselība.
Smaržas uztvere	Katram cilvēkam smaržas uztvere var būt atšķirīga. Smaržu sajūtu ietekmē elpošanas kvalitāte, cilvēka vecums un dažādas slimības, nervu sistēmas uzbudināmības pakāpe un dažāda individuāla pieredze.
Priekšmetiskā uztvere	Sniedz informāciju par apkārtējās pasaules priekšmetiem un parādībām.
Telpas uztvere	Sniedz informāciju par priekšmetu lielumu un formu, virzienu, attālumu.
Laika uztvere	Sniedz informāciju par secību un ilgumu. Šīs izjūtas ir subjektīvas.

Iztēle

Autore uzskata, ka iztēli, kā procesu vislabāk raksturo G.Svences atzīmētais, „iztēle bērnībā ir vislabāk attīstītais izziņas process. Ar iztēli saistās fantazēšana, kas raksturīga pirmsskolas vecuma bērniem. Reizēm viņi var neatšķirt fantāziju no realitātes.”(Svence, 1999) Iztēles procesā bērns spēj radīt jaunus tēlus un tiek likvidētas eksistējošas robežas. Iztēle tiek izmantota, darot praktiskas darbības, lai iztēlotos gala rezultātu, vēl pirms darbība tiek veikta. Līdzīgi kā atmiņai, arī iztēlei pastāv tīšais un netīšais veids. Tīšajā iztēles veidā tiek veikta apzināta radoša darbība, kas pakļaujas apziņas kontrolei. Netīšā iztēle nav saistīta ar apzinātām darbībām un tā nepakļaujas

kontrolei, netīšās iztēles viens no spilgtākajiem piemēriem ir sapņi. Iztēle veic vairākas funkcijas, darba autore izmantojot A. Kondrovas palīgmateriālu skolotājiem un skola2030 resursus ir izveidojusi tabulu, kurā apkopotas iztēles funkcijas un to īss raksturojums.(sk.1.3 tabulu)

Iztēles funkcijas

1.3 tabula

Funkcija	Īss raksturojums
Domāšanas apkalpošana	Attēlo apkārtējo pasauli tēlu veidā, operē ar tiem, risina uzdevumus, problēmas.
Plānošanas funkcija	Darbības plāna veidošana – manipulējot ar tēliem, darbības veikšanas variantu iztēlošanās, dzīves plānošana, mērķu izvirzīšana.
Reālās īstenības aizvietošanas funkcija	Ar iztēles palīdzību pārceļšanās situācijās, kā arī darbību veikšana. Šī funkcija ļauj relaksēties, kā arī iztēlē apmierināt kādu konkrētu frustrētu vajadzību.
Iejušanās otra cilvēka iekšējā pasaulē	Empātijas spēja, pamats savstarpējai izpratnei starppersonu komunikācijā.
Regulatīvā loma un funkcija	Neprasasot milzu piepūli un resursus, ļauj regulēt ķermeņa psihofizioloģiskos stāvokļus, emocionālus stāvokļus, kā arī virzīt uzmanību, atmiņu, uztveri uz konkrētiem notikumiem.

Uzmanība ir īpašs apziņas stāvoklis, kas koncentrēcilvēka izziņas procesus uz pētāmajiem objektiem un parādībām, precīzākai realitātes apziņai. (Cопокун, 2005) Uzmanībai ir būtiska loma kognitīvo procesu norisē, tā kā tā ir saistīta ar visiem intelektuālajiem un sensorajiem procesiem, jo īpaši ar uztveri un sajūtām. Par uzmanības īpašībām tiek uzskatīti tādi faktori, kā koncentrēšanās spējas, uzmanības noturība, pārslēgšana no viena objekta uz citu, uzmanības sadalīšana vienlaikus vairākiem objektiem. Pastāv vairāki **uzmnības** veidi:

- Arējā – tiek vērsta uz apkārtējās pasaules objektiem;
- Iekšējā – tiek vērsta uz tādiem iekšējiem procesiem, kā atmiņas, problēmas, izjūtas, plāni;
- Netīšā – rodas neapzināti, bez iepriekšēja nodoma, plāna, tiecas uz kādu konkrētu nodomu, kas nav paredzams;

- Tīšā – rodas apzinātas darbības rezultātā, saistīta ar gribas piepūli un tiecas uz kādu konkrētu mērķi.

Valodas un runas attīstība

Valodas un runas attīstība sākas bērnam uztverot apkārtējās skaņas un trenējot mēles un mutes muskuļus, ko bērns dara jau no dzimšanas brīža. A. Baumanē atzīmē, ka valodas pareizu attīstību ietekmē daudz un dažādi faktori, tomēr galvenie no tiem ir laba vecāku veselība, normāla mātes grūtniecība un normālas dzemdības, kā arī laba bērna veselība normāla galvas smadzeņu darbība, skaidra, nesteidzīga bērnam saprotama un gramatiski pareiza vecāku runa (A. Baumanē, 1976, 5). Autore uzskata, ka viens no svarīgākajiem faktoriem, kas ietekmē gan pareizu valodas apguvi, gan bērna runas apguvi ir saskarsme ar apkārtējiem cilvēkiem. Logopēdijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā teikts „valoda ir raksturīga cilvēkam, kā sabiedriskai būtnei, lai veidotu saskarsmi ar līdzcivīkiem, un izteiktu savas domas, kā arī, sakārtojot valodas skaņas noteiktā secībā, veidojas vārds, kas tālāk veido savienojumus. Runa ir cilvēku materiāls, kas vēsturiski izveidojies, kā specifisks sazināšanās veids, ko īsteno ar valodas palīdzību, kā arī runa ir galvenais domāšanas mehānisms un ārpus runas nav iespējama apziņas attīstība (Lūse, Miltiņa, Tūbele 2012).

F. Dolto norāda, ka valoda izsaka cilvēka neapzināto un nepārvarāmo tieksmi sastapt citu cilvēku, kas ir līdzīgs viņam vai arī atšķirīgs no viņa, un nodibināt ar to kontaktu (F. Dolto 1997). Valodai un runai ir liela nozīme saskarsmē, viens no būtiskiem faktoriem, kas to ietekmē ir valodas krājums. A. Ļubļinska atzīmē, ka runa ir bagātāka par valodu, jo runas laikā cilvēks pauž savu attieksmi gan par sarunas biedru, gan tematu (Ļubļinska, 1979). Valodas attīstībā liela nozīme ir dažādiem valodas apguves procesiem. I. Hadaņonoka atzīmē, ka „Attīstot bērna maņas un līdz ar to galvas smadzeņu darbību, kas sekmē runas un vēlāk arī rakstīšanas un lasīšanas prasmes apgūšanu, jāseko līdzī vārdu krājuma veidošanas procesam” (I. Hadaņonoka, L. Hadaņonoka, L. Staļģe, R. Merirande, A. Šteinberga, 2000, 34). Tomēr ļoti svarīgi atcerēties, ka katrs bērns ir citādāks. Bērnu valodas krājuma veidošana sākas jau no pusotra mēneša, kad bērns klausās apkārtējās skaņās un sāk lalināt, dūdot, gagināt. I. Hadaņonoka atzīmē, ka vecumposmā no 4 – 6 gadiem bērna valodas krājums ir izteikti papildinājies, bērns sāk apgūt lietvārdu un darbības vārdu locīšanu, lieto prievārdus,

mēģina izskaidrot vārdu nozīmi un sāk izprast, kas ir sinonīmi(I.Hadaņonoka, 2000, 36).Arī šajā vecumā viens no galvenajiem faktoriem, kas ietekmē bērna valodas krājuma veidošanos ir saskarsme ar apkārtējiem,tā kā bērns klausās un atkārto, to ko dzird.

Runas un valodas apgūvē svarīga ir arī runas aparāta uzbūve un tā darbība. Runas aparāts atrodas galvas smadzenēs, tomēr perifērais aparāts atbild par daudz faktoriem, kas ietekmē skaņu. „Elpošanas orgāni piegādā gaisu runas orgāniem un pastiprina balss skaņu”(A.Baumane, 1976, 7). Tomēr galvenais orgāns, kas atbild par skaņu veidošanu ir mēle, kurā ir daudz muskuļu, kuri to vada. A. Baumanē uzsvē, ka runas orgānu kustīguma, plastikuma un normālas darbības rezultātā rodas visas valodā nepieciešamās skaņas”(A.Baumane, 1976,8).

1.2 Skaņu izrunas traucējumi – runas traucējumi

Skaņu izrunas traucējumi

Logopēda darbā, viens no svarīgākajiem uzdevumiem ir veidot pareizu skaņu izrunu un to nostiprināt. Pareizas skaņu izrunas apguvi ietekmē dažādi faktori, piemēram pareiza artikulācija, kas katrai skaņu grupai ir citādāka un specifiska. Skaņu izrunas traucējumu cēloņi var būt dažādi, piemēram tādi anatomiski artikulācijas aparāta uzbūves defekti, kā īsa zemmēles saitīte, nepareizs sakodiens, kā arī zobu iztrūkums u.c. Arī nepietiekama skaņu dzirdes uztvere, artikulācijas aparāta mazkustīgums, lūpu un mēles kustību neveiklība un pat komunikācijas trūkums un uzmanības deficīts, var būt par cēloni skaņu izrunas traucējumiem.

Logopēdijā skaņu izrunas traucējumus iedala pēc:

- Izmaiņām valodas skaņu izrunā
- skaņu izrunas fonētiskie traucējumi, kur skaņas neizrunā, kropļo;
- skaņu izrunas fonētiski fonemātiskie traucējumi, kur skaņas jauca un aizstāj ar citu skaņu;
- izrunā traucēto skaņu skaita
- vienkāršo jeb monomorfo displāliju, kas izpaužas izrunas traucējumam skarot tikai vienu skaņu vai vienu skaņu grupu;

- sarežģīto dislāliju, kad traucēta vairāku skaņu vai vairāku skaņu grupu izruna;
- organiskām vai funkcionālām izmaiņām runas aparāta darbībā
- mehāniskā dislālija,
- funkcionālā dislālija.

(Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 307)

Lai varētu sākt pareizu skaņu mācīšanu, logopēdam ir jāmeklē saklausīt runas defektu. Vislabāk to iespējams izdarīt lūdzot bērnam nosaukt priekšmetus, kas doti attēlos. Lai bērns varētu pareizi apgūt skaņu izrunu, nepieciešams veidot pareizu skaņu artikulāciju. A.Baumane iedalījusi skaņu pareizas izrunas veidošanu šādos posmos:

- a. Runas aparāta sagatavošana pareizai artikulācijai;
- b. Izolētas skaņas iemācīšana;
- c. Skaņas izruna zilbēs un vārdos;
- d. Skaņas saklausīšana vārdos (vārda sākumā, vidū un beigās);
- e. Iemācītās skaņas un nepareizi izrunātās skaņas atšķiršana;
- f. Skaņas iekļaušana brīvajā runā. (Baumane, 1976, 6)

Šo posmu realizēšana var notikt dažādos veidos, izmantojot dažādus materiālus, rotaļas, aktivitātes, spēles. Tomēr jāatceras, ka katram bērnam šis process būs citādāks. Skolotāja logopēda uzdevums ir nodrošināt to, lai pareizu skaņu izrunas process noritētu veiksmīgi. Ja skaņu izrunas traucējumi laicīgi netiek noņemti, tas var traucēt lasītprasmes un rakstītprasmes apgūšanu, kā arī sociālās jomas attīstīšanu.

Runas traucējumi

Runāšana kā psihiska funkcija var tikt pakļauta dažādiem sociāla, kā arī bioloģiska rakstura traucējumiem. Tā kā runāšana nodrošina iespēju socializēties un komunicēt, runas traucējumi var negatīvi ietekmēt bērna saskarsmi ar citiem cilvēkiem, kā arī izziņas attīstības procesu.

„Runas traucējumi ir runas attīstības novirzes ar dažādu etioloģiju, patoģenēzi, smaguma pakāpi” (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 288)

Logopēdijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā atzīmēts, ka runas traucējumu cēloņi var būt organiski – centrāli vai perifēri, kas var būt smadzeņu nepietiekama attīstība vai

bojājums, kas noticis grūtniecības periodā, dzemdību laikā vai pēcdzemdību periodā; funkcionāli – centrāli vai perifēri, kuru pamatā ir aiztures procesu savstarpējā mijiedarbība; psihoneiroloģiski – piemēram, garīgās attīstības traucējumi; sociāli psiholoģiski – nelabvēlīgas apkārtējās vides iedarbība. (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 289)

Pedagoģiski psiholoģiskā klasifikācija runas traucējumus iedala divās grupās:

1) sazināšanās līdzekļu traucējumi - nepietiekama runas fonētiski fonemātiskā attīstība; valodas sistēmas nepietiekama attīstība (VSNA).

2) Stostīšanās jeb traucējumi sazināšanās līdzekļu lietojumā.

(Tūbele, Šteinberga, 2004).

Pastāv divas runas traucējumu klasifikācijas:

1) Klīniski pedagoģiskā – balstās uz medicīniskiem datiem. Šajā klasifikācijā izdala:

- Afonija, disfonija - balss traucējumi;
- Bradilālīja, batarisms, stostīšanās, tahlilālīja, - runas ritma un tempa traucējumi;
- Dislālīja – skaņu izrunas traucējumi;
- Dizartrija, anartrija, slēptā dizartrija – izteikšanās traucējumi runas kustību aparāta perifērās daļas organiska bojājuma dēļ;
- Alālīja, afāzija – sistemātiski valodas traucējumi;
- Aleksija, disleksija, agrāfija, disgrāfija – specifiski lasīšanas un rakstīšanas traucējumi.

2) Pedagoģiski psiholoģiskā – izveidota, lai to varētu izmantot pedagoģiskajā procesā, koriģējoši attīstošajā darbībā logopēdijā. Šajā klasifikācijā iedala divas grupas:

- Sazināšanās līdzekļu traucējumi – nepietiekama runas fonētiskā un fonētiski fonemātiskā attīstība; VSNA – valodas sistēmas nepietiekama attīstība.
- Traucēts sazināšanās līdzekļu lietojums .

(Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 289)

2. Skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbības iespējas

Skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbībai ir liela nozīme darbā ar bērniem. Veiksmīga sadarbība veicina pareizu runas un valodas apguvi, dažādu problēmsituāciju risināšanu, kā arī koriģējoši attīstošo darbību un tās veiksmīgu realizēšanu. Pastāv ļoti daudz un dažādas sadarbības formas un modeļi, tomēr katrā pirmsskolas izglītības iestādē un katrā grupā sadarbība var atšķirties.

2.1 Skolotāja logopēda darbība

Skolotāja logopēda amata aprakstā atzīmēts, ka logopēda darbībai jā sastāv no 70 % koriģējoši attīstošās darbības un 30 % metodiskā un konsultatīvā darba. (IZM, 2021)

Logopēdiņa ir zinātne, kas pētī runas traucējumus, cēloņus un izstrādā metodes to novēršanai un profilaksei. (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 176)

Logopēdiņas terminu skaidrojošajā vārdnīcā kā logopēdiņas mērķis atzīmēts pilnveidot zinātniski pamatotu mācību, audzināšanas un profilakses sistēmu cilvēkiem, kam ir runas traucējumi. Logopēdiņas galvenie uzdevumi ir:

- pētīt runas darbības attīstību dažādu traucējumu gadījumos;
- noteikt runas traucējumu izplatību;
- izzināt bērnu ar runas un valodas traucējumiem attīstības dinamiku, īpaši runas traucējuma ietekmi uz bērna personības un psihisko attīstību, uzvedību;
- analizēt, to bērnu runas un valodas attīstību, kam ir cita veida attīstības novirzes (intelekta, dzirdes, redzes, kustību, balsta u.c traucējumi);
- noskaidrot runas un valodas traucējumu cēloņus, mehānismus, struktūru, simptomātiku, izpausmes pakāpi;
- pilnveidot runas traucējumu pedagoģiskās diagnostikas metodes;
- bagātināt metodes un līdzekļus runas traucējumu novērtēšanai;
- pilnveidot runas traucējumu profilakses metodes un logopēdiskās palīdzības organizēšanu. (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012,176)

„Logopēds ir speciālists ar augstāko speciālo izglītību, kas nodarbojas ar runas, lasīšanas un rakstīšanas traucējumu novēršanu visa vecuma indivīdiem; pārbauda un izvērtē viņu runas nepilnības, lai laikus tās novērstu, atrastu saglabātās funkcijas un

stiprās puses un, balstoties uz tām, veiktu koriģējoši attīstošo darbību.”(Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 178)

Analizējot skolotāja logopēda amata aprakstu noskaidrots, ka skolotāja logopēda, kurš strādā pirmsskolas izglītības iestādē amata pienākumi attiecībā uz koriģējoši attīstošo darbību ir

- Veikt izglītojamo runas, valodas, rakstu valodas traucējumu diagnosticēšanu.
- Veikt valodas traucējumu koriģējoši attīstošo darbību un profilaksi, lai sekmētu Valsts pamatizglītības standartā valodas jomā izvirzīto kompetenču apgūšanu;
- Plānot savu darbību:
 - sastādīt logopēdijas nodarbību grafiku,
 - aizpildīt skolotāja logopēda dokumentāciju atbilstoši spēkā esošo normatīvo aktu un izglītības iestādes noteiktajām prasībām.
- Organizēt runas, valodas un rakstu valodas attīstības izvērtēšanu katru mācību gadu septembrī un desmit dienas pirms mācību gada beigām, lai veiktu valodas attīstības dinamikas izpēti.

Metodiskā darba ietvaros skolotāja logopēda pienākumi ir :

- Sagatavot rakstisku atzinumu par izglītojamā runas, valodas un rakstu valodas attīstību ja izglītojamajam nepieciešams izmantot atbalsta pasākumus mācību procesā, valsts pārbaudes un diagnosticējošos darbos;
- Normatīvajos aktos paredzētajos gadījumos vai pēc vecāku rakstiska pieprasījuma izglītojamajam rekomendēt konsultāciju pedagoģiski medicīniskajā komisijā;
- Konsultēt un iesaistīt izglītojamo vecākus koriģējoši attīstošajā darbībā, kā arī konsultēt pedagogus un sniegt ieteikumus izglītojamo runas un valodas attīstīšanai;
- Piedalīties izglītības iestādes pedagoģiskās padomes sēdēs, pilnveidot savu profesionālo kompetenci;
- Veikt izglītojamo attīstības dinamikas izpēti, sava darba pašanalīzi, pārzināt izglītības jomu reglamentējošos tiesību aktus;

- Izprast izglītojamo vecumposmu attīstības īpatnības, valodas koriģējoši attīstošajā darbībā izmantot daudzveidīgas mācību metodes;
- Piedalīties atbalsta nodrošināšanā, Individuālo plānu izveidošanā izglītojamajiem. (IZM, 2021,3)

Logopēda amata aprakstā minēts gan individuālo nodarbību apjoms, gan biežums, kā arī skolotāja logopēda darba slodze. Tomēr bieži pirmsskolas izglītības iestādēs, šis apraksts neatbilst realitātei. I. Miltiņa norāda, ka logopēdiskajām nodarbībām jānotiek regulāri, ne retāk, kā 3 reizes nedēļā, kā arī to ilgumam vajadzētu būt no 10 – 20 minūtēm. (Miltiņa, 2005) Tomēr, lai arī šie kritēriji tiek pielietoti, atkarībā no situācijas, tie var mainīties. Logopēda darbību un slodzi nosaka ne tikai izglītojamo skaits, bet arī izglītības iestādes metodiskā kabineta un vadības norādījumi, sadarbība ar pirmsskolas skolotājiem, dažādu citu nodarbību skolotājiem, bērnu apmeklējums un reizēm pat telpu pieejamība. Ņemot vērā visus šos faktorus, lai skolotājs logopēds varētu kvalitatīvi pildīt savus darba pienākumus un nodrošināt bērnam nepieciešamo palīdzību, jāstrādā ne tikai pie sadarbības ar pirmsskolas skolotāju, bet arī ar izglītojamā vecākiem un izglītības iestādes kolēģiem, vadību.

2.2 Pirmsskolas skolotāja darbība

Pirmsskolas skolotāja profesija mūsdienās ir ļoti aktuāla un nepieciešama. Būt par pirmsskolas skolotāju ir liela atbildība, kā arī smags darbs. Sakarā ar „Kompetenču pieeja mācību saturā” projektu, pirmsskolas skolotājiem nepieciešams mācīties un ieviest daudz jauna savā darba ikdienā. Skola2030 nosaka pirmsskolas skolotāja uzdevumus, lai veiksmīgi ieviestu jaunās mācību metodes un gūtu nepieciešamos rezultātus.

Skolotājam mērķtiecīgi jāvada bērnu darbošanās, jāorganizē mācību process tā, lai bērni varētu brīvi veikt savas izvēles, lēmumus un darbības, bet tajā pašā laikā attīstītu konkrētas prasmes un veidotu attieksmi un izpratni.

Skola 2030 projekta aprakstā rakstīts, ka “skolotājs plāno mācībās sasniedzamo rezultātu, iekārto vidi un izvēlas materiālus un uzdevumus, viņš vada un novēro bērnu mācīšanos, līdzdarbojas, novērtē bērna sniegumu un attīstību, sniedz attīstošu atgriezenisko saiti, kura rosina uzlabot sniegumu, pamēģināt ko jaunu” (Valsts izglītības satura centrs)

„Pirmsskolas izglītības satura īstenošanas mērķis ir zinātkārs, radošs un dzīvespriecīgs bērns, kas dzīvo veselīgi, droši, aktīvi, darbojas patstāvīgi un mācās ieinteresēti un ar prieku, gūstot pieredzi par sevi, citiem, apkārtējo pasauli un savstarpējo mijiedarbību tajā.”(MK „Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem”)

Analizējot informāciju par pirmsskolas skolotāja darba pienākumiem, projekta “Kompetenču pieeja mācību saturā” ietvaros, noskaidrots, ka pirmsskolas skolotājam nepieciešams vairāk iepazīt izglītojamos, viņu individuālās prasmes, kā arī vajadzības. Lai pilnībā īstenotu pirmsskolas izglītības vadlīnijas, pirmsskolas skolotājiem ir nepieciešamas zināšanas par koriģējoši attīstošo darbību. Lai šīs zināšanas ieviestu darbā, jāveido sadarbība ne tikai ar bērnu vecākiem, izglītības iestādes vadību, bet arī ar iestādē strādājošo logopēdu.

3. Sadarbības iespējas

Skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbības mērķis ir veicināt kvalitatīvu koriģējoši attīstošo darbību, lai sekmētu pareizu skaņu izrunu izglītojamiem ar runas traucējumiem, kā arī jebkuram izglītojamam pirmsskolas izglītības iestādē. Pastāv ļoti daudz variantu skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbībai, tomēr katrā izglītības iestādē un katrā situācijā derēs kāds cits. Arī likumā sadarbība starp skolotāju logopēdu un pirmsskolas skolotāju ir noteikta, kā viena no amata prasībām.

Arī komunikācijai un informācijas nodošanai ir ļoti liela nozīme, tā kā bieži šis ir tas faktors, kuru neizpildot sadarbība arī neizdodas. Savukārt ja komunikācija ir izdevusies, tad pedagogam ir lielākas iespējas koriģējoši attīstošo darbību turpināt ieviešot to grupā, nodarbībās, un arī rotaļās un aktivitātēs.

Pētījumā iegūtās informācijas apkopojums par sadarbības veidiem, kas tiek izmantoti pirmsskolas izglītības iestādē X.

Viens no šādiem sadarbības piemēriem ir – logopēdiskās aktivitātes grupā. Logopēdiskās aktivitātes mērķis ir caur rotaļu, ieviest un izmantot dažādus logopēdiskos vingrinājumus, spēles, grupas ikdienā. Svarīgi, lai aktivitātē piedalītos ne tikai logopēds un bērni, bet arī grupas pedagogi un arī skolotāja palīgs. Pedagogam svarīgi šādā aktivitātē piedalīties, lai praktiski apgūtu metodes, kas izmantotas aktivitātē un vēlāk tās varētu izmantot grupā, darbā ar bērniem. Tomēr, lai

aktivitāte norisētu veiksmīgi, un lai tai būtu rezultāts, tā ir jāplāno. Analizējot pētījumu, kurā logopēdiskā aktivitāte bija viens no piedāvātajiem sadarbības veidiem, autore novēro, ka svarīgi ir ne tikai plānot aktivitāti kopā ar pirmsskolas skolotājiem, bet arī rūpīgi šīs aktivitātes jēgu un mērķi apspriest ar iestādes vadību un metodisko kabinetu. Viens no iemesliem kāpēc šis sadarbības variants var neizdoties ir pārāk bieža aktivitātes norise. Pārrunājot aktivitātes ieviešanu pirmsskolas izglītības iestādē X, ar pirmsskolas skolotājiem un skolotājiem logopēdiem, autore noskaidro, ka 1x nedēļā šādu aktivitāti realizēt ir pārāk bieži, ne tikai tā kļūst neefektīva, jo spēles un rotaļas pārāk bieži atkārtojas, bet arī izglītojamiem, tā vairs nešķiet interesanta.

Viens no sadarbības veidiem, kas veicina ne tikai savstarpēju komunikāciju, bet arī zināšanu ieguvu, ir semināri. Semināru apmeklēšana sniedz iespēju ieklausīties ekspertā, kurš piedāvā dažādas zināšanas, gan praktiskas, gan teorētiskas. Praktiski semināri, kuros no sākuma tiek iegūtas jaunas zināšanas, bet pēc tam tās liktas lietā, piemēram komandas darbā, kur sadarbība notiek starp dažādu priekšmetu pedagogiem, logopēdiem, pirmsskolas pedagogiem. Pirmsskolas izglītības iestādē X pētot šo sadarbības formu, autore secina, ka praktiski semināri veicina sadarbību un komunikāciju starp izglītības iestādes darbiniekiem, kā arī veicina jaunu zināšanu iegūšanu un to pielietošanu.

Ļoti liela nozīme ir ne tikai logopēda sadarbībai ar pirmsskolas skolotāju, bet arī ar izglītojamo vecākiem. „Visoptimālākos rezultātus bērnu audzināšanā un attīstīšanā varam panākt, ja prasmīgi sadarbojamies ar ģimeni, proti, ja aktīvi sadarbojas skolotājs un ģimene un sadarbības centrā ir bērns.”(Kondratjeva, 2006, 32) Šādas sadarbības varianti ir mājasdarbu izstrāde, bērniem, kas apmeklē individuālās nodarbības pie logopēda. Lai šī sadarbības forma un tās gala rezultāts būtu pozitīvs, nepieciešama laba komunikācija starp pirmsskolas skolotāju un skolotāju logopēdu, kā arī pirmsskolas skolotājam nepieciešamas zināšanas par koriģējoši attīstošo darbību. Šī sadarbības forma pirmsskolas izglītības iestādē X, tiek pielietota veiksmīgi un tai ir rezultāts. Situācijās, kad skolotājs logopēds lūdz pirmsskolas skolotāju nodot mājasdarbu bērna vecākiem vai lūdz pateikt, ka mājasdarbs atrodas, piemēram bērna skapīti, un skolotājam nav zināšanu par koriģējoši attīstošo darbību, lielākoties mājasdarbs netiek izprasts, izpildīts. Gadījumos, kad vecāki ir ļoti ieinteresēti bērna runas un valodas attīstībā, cecāki paši sazinās ar logopēdu, lai noskaidrotu, kā mājasdarbs jāpilda, bet ne vienmēr tas tā notiek. Savukārt situācijā, kad pirmsskolas

skolotājam ir zināšanas, tās tiek pielietotas un tad šī sadarbības forma ir veiksmīga. Šī sadarbības forma savstarpēji mijiedarbojas ar nākamo.

Nākamā sadarbības forma ar vecākiem var būt konsultācija. Logopēda amata aprakstā ir norādīts, ka konsultēšana ir viens no darba pienākumiem. Arī konsultācijas veida sadarbība var būt veiksmīga, tad ja ir savstarpēja komunikācija starp pedagogu un logopēdu. Pirmsskolas pedagogam strādājot ar bērniem, rodas komunikācija arī ar bērnu vecākiem, kas var palīdzēt īstenot labāku sadarbību starp logopēdu un vecākiem, kā rezultātā vecākiem rodas interese par to, kas notiek logopēda nodarbībās, un konsultācija ar logopēdu vairs nav nekas slikts un biedējošs, bet tieši otrādi, tā ir iespēja noskaidrot kā veicas izglītojamam un kādu sadarbību tālāk var veidot ar logopēdu. Šāda veida sadarbība veicina mājasdarbu izpildi un izpratni par to nepieciešamību.

Kā nākamo sadarbības veidu starp pirmsskolas skolotāju – skolotāju logopēdu – bērnu vecākiem, varu minēt logopēda līdzdalību vecāku sapulcēs. Nav nepieciešams piedalīties visās vecāku sapulcēs, tomēr reizi mācību gadā var veidot sapulci, kurā piedalās arī logopēds, un vecāki var uzdot sev interesējošus jautājumus, kā arī uzzināt to, kā ikdienā grupā tiek realizēta sadarbība, kas veicina bērnu runas un valodas un citu funkciju attīstību. Pirmsskolas izglītības iestādē X, šāda sadarbība norit veiksmīgi. Šī sadarbība ir kā papildinājums diviem iepriekšējiem sadarbības veidiem.

Kā nākamo sadarbības veidu autore apraksta kopīgu aktivitāšu plānošanu. Šī sadarbības forma, palīdz sakarīgi un jēdzīgi veidot aktivitātes, saskaņot tās ar atbilstošiem tematiem un situācijām un izprast to mērķi. Tā pat kā skolotājam logopēdam un pirmsskolas skolotājam nepieciešams plānot mācību procesu un to rakstīt dienasgrāmatā, tā pat arī tiek plānotas un pierakstītas aktivitātes. Šāda aktivitāte kļūst tik pat nozīmīga, kā mūzikas nodarbība, un aktivitātes mērķis ir sasniegts.

Pirmsskolas izglītības iestādē X, tiek pielietota tāda sadarbības forma, kā vienu reizi mēnesī gan pirmsskolas skolotājiem, gan logopēdiem, gan citu priekšmetu skolotājiem, kopā ar metodisko kabinetu notiek plānošanas sapulce. Šādā sapulcē tiek plānoti un saskaņoti mēneša temati, izvirzīti mērķi, sasniedzamie rezultāti, visi tiek iepazīstināti ar pasākumu plānu, un katrs var izteikt savu viedokli un piedalīties

plānošanas procesā. Šāda sapulce veicina visa izglītības iestādēs kolektīva savstarpējo sadarbību un virzību uz vienu mērķi.

Vēl pirmsskolas izglītības iestādē tiek izmantotas dažādas citas sadarbības formas, kuras vēl tiek izstrādātas, tomēr jau esošajām sadarbības formām, pie kurām regulāri tiek strādāts un kuras regulāri tiek pielietotas, ir pozitīvs rezultāts.

3.1 Pētījumā izmantoto metožu raksturojums un organizācija

Pētījumā par skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbību, darba autore izmantoja vairākas pētniecības metodes, ar kuru palīdzību noskaidrots gan logopēdu, gan pirmsskolas skolotāju viedoklis par sadarbību. Teorētiskās literatūras analīze, darba autorei palīdz iepazīties un vairāk izprast bērna attīstību, kā arī vispārīgas sadarbības iespējas pirmsskolas izglītības iestādē. Šī metode sniedz iespēju saprotamāk, pētījuma nolūkiem izmantot citas metodes un veidot logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbības modeli.

Rakstiskās aptaujas - anketēšanas metode nodrošina reālu viedokļu analizēšanu un izprašanu, kas ir būtisks faktors sadarbības modeļa izveidošanā. Anketēšana veikta elektroniski un papīra formātā. Elektroniskās anketas, darba autore izsūtīja, pirmsskolas skolotājiem, kuri strādā dažādās pirmsskolas izglītības iestādēs un uzrunāti caur paziņām. Uz elektroniskajām anketām atbildējuši 50 pirmsskolas skolotāji, uz anketām, kas izsniegtas papīra formātā, 8 pirmsskolas skolotāji, kas izglītības iestādē X, strādā grupās, kurās bērnu vecumposms ir 5 – 6 gadi, kā arī 5 logopēdi, kas strādā ar bērniem, kas mācās šajās grupās. Visas anketas ir anonīmas.

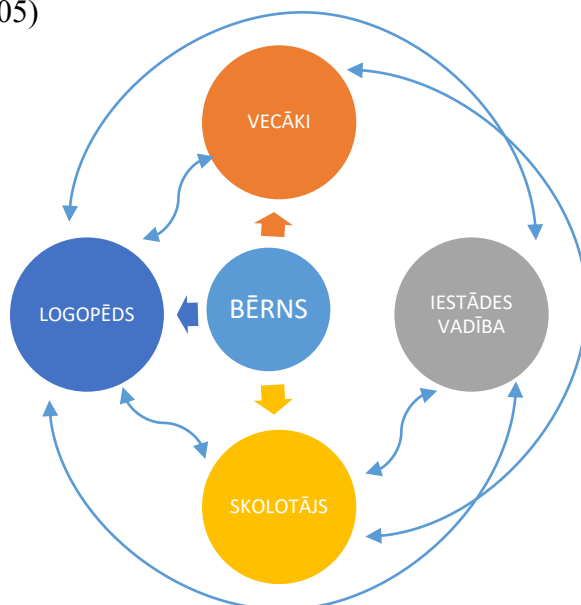
Gan pirmsskolas skolotājiem, gan skolotājiem logopēdiem anketās bija nepieciešams atbildēt uz jautājumiem par sadarbības formām, sadarbības biežumu, kā arī par sadarbības kvalitāti anketēšanas brīdī. Pirmsskolas skolotāju iesniegtajās anketās tika noskaidrotas pirmsskolas skolotāja zināšanas, par koriģējoši attīstošo darbu ar bērniem ar skaņu izrunas traucējumiem, kā arī par šo zināšanu nepieciešamību. Savukārt Skolotājiem logopēdiem iesniegtajās anketās tika noskaidrots par sadarbības nepieciešamību, lai veicinātu pareizas skaņu izrunas nostiprināšanu 5 – 6 gadus veciem bērniem, kā arī ieteikumi sadarbības uzlabošanai.

Dokumentu analīze, kā metode tika izmantota, lai veicinātu pareizu sadarbības modeļa izveidi. Izmantojot šo metodi, tika analizēta pirmsskolas skolotāju dokumentācija un skolotāju logopēdu dokumentācija pirmsskolas izglītības iestādē X. Kā arī darba kārtības noteikumu, skolotāja logopēda darba pienākumu apraksta un pirmsskolas skolotāju darba pienākumu apraksta analīze.

Pētījuma uzdevumos minēts, ka pētījuma gaitā nepieciešams izstrādāt skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbības programmu, kā arī izstrādāt ieteikumus pirmsskolas pedagogam 5 – 6 gadu vecu bērnu skaņu izrunas nostiprināšanas veicināšanā. Darba autore apkopojusi metodiskos materiālus, kas palīdz izstrādāto sadarbības modeli izmantot pirmsskolas izglītības iestādē X, kā arī vispārīgi koriģējoši attīstošajā darbībā.

3.2 Sadarbības modelis

Skaņu izrunas nostiprināšana – automatizēšana, nepareizi izrunātas skaņas koriģējoši attīstošās darbības posms, kas seko pēc izolētas skaņa iemācīšanas, veic, lai šo pareizi izrunāto skaņu iesaistītu patstāvīgajā runā, pakāpeniski un secīgi mācītu to pareizi izrunāt zilbēs, vārdos, vārdu savienojumos, teikumos, iekļaut saistītājā runā. (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012,305)

3.1.attēls. Sadarbības modelis.

Veicot pētījumā izmantoto datu analīzi izstrādāts pirmsskolas skolotāja un skolotāja logopēda sadarbības modelis.(sk.3.1 attēlu) Modelis balstās uz sadarbību, un dažādu

sadarbības formu pielietošanu, kā arī tajā tiek izmantoti dažādi materiāli pareizas skaņu izrunas nostiprināšanai. Sadarbības modeļa efektīgumu nodrošina sadarbības formu izpēte, kā arī iegūtās informācijas analīze pirmsskolas izglītības iestādē X. Sadarbības modeļa centrā ir bērns, kuram ir skaņu izrunas traucējumi. Sadarbības modeļa mērķis ir izmantojot dažādas sadarbības formas veicināt pareizas skaņu izrunas nostiprināšanu. Pirmsskolas izglītības iestādes X, četras 5 – 6 gadīgās grupas apmeklē 95 bērni, 36 no šiem bērniem apmeklē individuālās nodarbības pie iestādes logopēdiem, tādēļ, ka viņiem konstatēti skaņu izrunas traucējumi.

Sadarbības modelī iesaistīts *logopēdi, pirmsskolas skolotāji, interešu izglītības skolotāji, vecāki, iestādes vadība*. Šajā sadarbības modelī tiek ņemti vērā pedagogu ieteikumi, kuri apkopoti no anketām.

Sadarbībai ar vecākiem šajā sadarbības modelī ir liela nozīme, tā kā vecāku loma ir būtiska bērnu skaņu izrunas attīstībā. Mācību procesā vecākiem ir iespēja iesaistīties dažādos pasākumos, un arī radošās aktivitātēs. Tomēr galvenie sadarbības modeļa punkti ir vecāku motivēšana sadarboties ar logopēdu un pirmsskolas pedagogu, lai izprastu sasniedzamos rezultātus un mērķus. Sadarbības gaitā vecākiem reizi ceturksnī tiek izsūtīts epasts, kurā aprakstīti bērna sasniegumi, skaņu izrunas apguves progress, kā arī informācija par papildus attīstāmajām jomām. Šo epastu, veido skolotājs logopēds kopā ar pirmsskolas skolotāju, tajā apkopoti gan grupā sasniegtie mērķi gan logopēda nodarbībās paveiktais. Reizi 2 nedēļās, izglītojamo, kuri apmeklē individuālās nodarbības pie logopēda, vecākiem tiek piedāvāta logopēda konsultācija, kurā tiek izrunāti mājasdarbi, logopēds parāda kā veikt mājās pildāmos uzdevumus un izstāsta kam tie paredzēti. Ja vecākam nav iespējas šo konsultāciju apmeklēt ir iespēja jautājumus par mājasdarbu uzdot pirmsskolas skolotājam, ar kuru logopēds mājasdarba uzdevumus un mērķus ir izrunājis. Ja arī šādas iespējas nav vecākam ir iespēja sazināties ar logopēdu epastā un uzdot sev interesējošos jautājumus. Reizi mācību gadā tiek plānota sapulce, kurā piedalās arī logopēds, stāsta par mācību gadā sasniegto, nākamā mācību gada sasniedzamajiem rezultātiem, un atbild uz jautājumiem.

Sadarbība ar iestādes vadību tiek realizēta semināros, kurus organizē iestādes vadība, un arī šajos semināros piedalās. Semināri, kuros iespējams iegūt teorētiskās zināšanas par mācību procesa plānošanu, koriģējoši attīstošo darbību un citām aktuālām tēmām.

Pēc semināra praktiska darbošanās komandās, kur tiek realizēts teorijā apgūtais. Šāda sadarbības forma nodrošina savstarpēju komunikāciju gan starp skolotāju, gan logopēdu, gan iestādes vadību, gan interešu izglītības skolotājiem.

Otrs sadarbības variants ir reizi mēnesī mācību procesa plānošanas sapulces, kurās kopā sanāk logopēdi, pirmsskolas skolotāji, interešu izglītības skolotāji un metodiskais kabinets. Sapulcēs tiek izvirzītas mēneša tēmas, plānoti sasniedzamie rezultāti, mērķi un apgūstamās prasmes.

Priekšlikums no pedagogu anketas – semināri tiek organizēti 2x mācību gadā, semināru tēmām visiem darbiniekiem ir iespēja iesūtīt savus variantus un vēlmes.

Sadarbība starp pirmsskolas skolotāju un skolotāju logopēdu, logopēdiskajās aktivitātēs grupā. Aktivitātes notiek rīta apļa laikā, vienreiz mēnesī, tajās piedalās visi grupas bērni, pedagogi un logopēds. Aktivitātē tiek izmantotas dažādas logopēdiskas spēles un rotaļas, vingrinājumi, kas attīsta artikulācijas, elpošanas aparātu, veicina pareizu skaņu izrunu, attīsta pirkstu un roku muskulatūru, kā arī lielo muskulatūru, attīsta domāšanu, iztēli, atmiņu u.c.(rotaļas, spēles, vingrinājumus skatīt pielikumos 5 – 10)

Sadarbība starp pirmsskolas skolotāju un skolotāju logopēdu kopīgi plānojam aktivitātes. Lai aktivitātes būtu sakarīgas un atbilstošas nepieciešamajiem sasniedzamajiem rezultātiem, tās nepieciešams plānot. Kopīga aktivitāšu plānošana veicina to sakarīgumu, atbilstību tēmai un tā brīža grupas sasniedzamajiem rezultātiem un mērķiem, kā arī palīdz pedagogam labāk izprast to uzbūvi, un koriģējoši attīstošo darbību.

Lai modelī attēlotā sadarbība izdotos, nepieciešama savstarpēja komunikācija starp pirmsskolas skolotāju un logopēdu, iestādes vadību, interešu izglītības skolotājiem, skolotāju palīgiem, metodisko kabinetu un izglītojamo vecākiem. Logopēdisko terminu skaidrojošajā vārdnīcā viens no komunikācijas skaidrojumiem ir sarunāšanās, dalīšanās domās.(Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 157) Autore uzsata, ka dalīšanās domās un sarunāšanās ir viens no svarīgākajiem faktoriem, kas izveido labu komunikāciju.

3.3 Pētījumā iegūto datu analīze

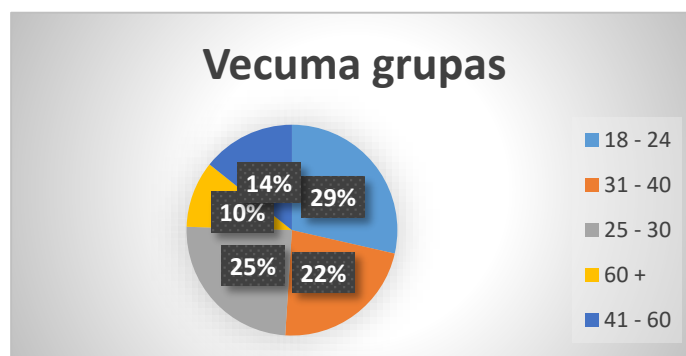
Pētījuma gaitā tika analizēta, teorētiskā literatūra, dažāda dokumentācija, citi pētījumi par sadarbību pirmsskolas izglītības iestādēs, kas darba autorei palīdz nonākt pie

seciājuma, ka sadarbība starp pirmsskolas skolotāju un skolotāju logopēdu, tieši ietekmē bērna zināšanu apguves procesu un tā pilnveidošanu, kā arī ļoti tieši ietekmē bērna koriģējoši attīstošo darbu, bērniem ar skaņu izrunas traucējumiem.

Pētījuma ietvaros tika izmantotas aptaujas, par pirmsskolas skolotāja un skolotāja logopēda sadarbības iespējām pareizas skaņu izrunas nostiprināšanai 5 – 6 gadus veciem bērniem. Pētījuma praktiskā daļa tika veikta pirmsskolas iestādē x, kur sadarbojos un konsultējos ar iestādes logopēdiem, kuri ikdienā strādā ar 5 – 6 gadus veciem bērniem gan individuālajās nodarbībās, gan vada logopēdiskās aktivitātes 5 – 6 gadīgo bērnu grupās. Sadarbojos arī ar pirmsskolas skolotājiem, kas strādā 5 – 6 gadīgajās grupās, lai noskaidrotu skolotāju viedokli un atziņas par sadarbību ar logopēdiem. Anketēšanas metode tika izmantota, lai pēc iespējas labāk noskaidrotu reālo situāciju gan pirmsskolas izglītības iestādē X, gan citās pirmsskolas izglītības iestādēs.

1.1.attēls. Aptaujāto pirmsskolas skolotāju sadalījums pa vecuma grupām.

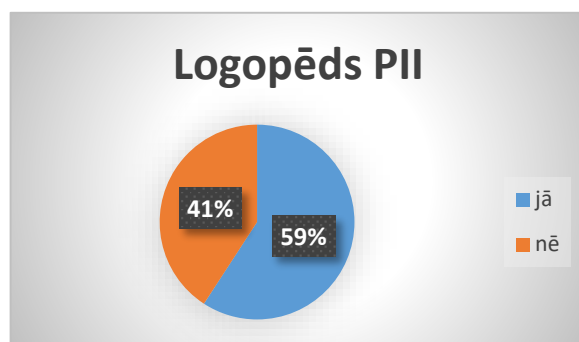
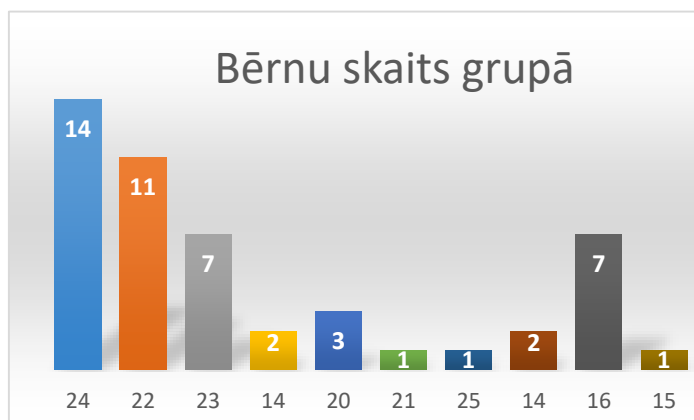
Lai noskaidrotu pedagogu viedokli ne tikai pirmsskolas izglītības iestādē X, tika

izstrādāta anketa, kurā tika anketēti pedagogi no dažādām pirmsskolas izglītības iestādēm. Analizējot anketu par pirmsskolas skolotāja sadarbību ar logopēdu, noskaidrots, ka 29 % respondentu ir vecuma grupā no 18 – 24 gadiem, kas ir visvairāk 25% - vecuma grupā no 25 – 30 gadiem, 22% - vecuma grupā no 31 – 40 gadiem, 14% - vecuma grupā no 41 – 60 gadiem un tikai 10 % vecuma grupā 60+.(sk.1.1 attēlu)Analizējot jautājumu par bērnu skaitu grupā noskaidrots, ka dažādās pirmsskolas izglītības iestādēs grupās ir no 14 – 25 bērniem. Tomēr vairākumā

gadījumu grupā ir 24 bērni. Analizējot atbildes, ļoti reti grupās ir 21, 25 vai 15 bērni.(sk. 1.2 attēlu)

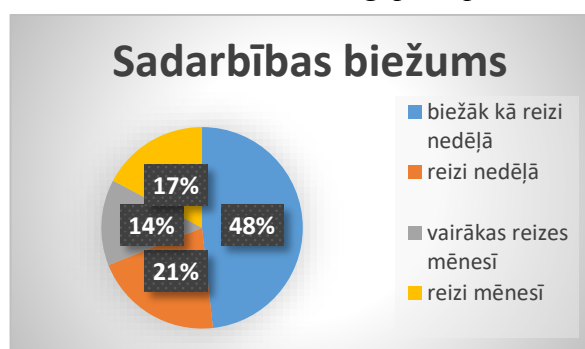
1.2.attēls. Informācija pa bērnu skaitu 5 – 6 gadīgajās grupās.

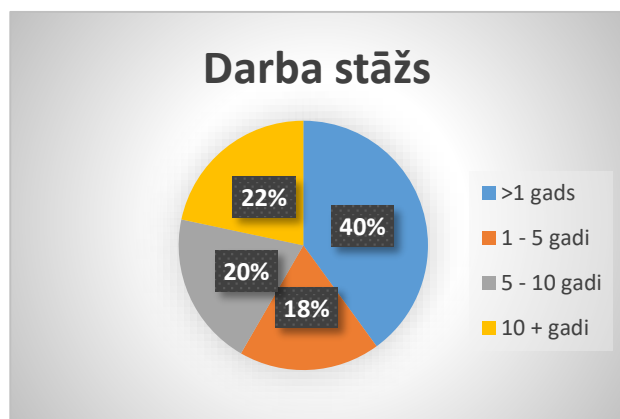
1.3.attēls. Informācija par logopēda pieejamību dažādās pirmsskolas izglītības iestādēs.

No iestādēm, kurās strādā respondenti tikai 59% ir pieejami logopēda pakalpojumi, un lielākajā daļā iestāžu tikai 48%(sk.1.3 attēlā). Sadarbības biežums ar logopēdu ir – biežāk kā reizi nedēļā, 21% respondentu atzīmējis, ka sadarbības biežums ar skolotāju logopēdu ir reizi nedēļā, 17% atzīmējuši, ka sadarbības biežums ir reizi mēnesī, bet 14% atzīmējuši, ka sadarbības biežums ir vairākas reizes mēnesī. (sk.1.4 attēlu)Analizējot šos anketas jautājumus noskaidrots, ka ne visās izglītības iestādēs ir pieejami logopēda pakalpojumi, bet iestādēs, kur šie pakalpojumi ir pieejami, tas ne vienmēr ir biežāk kā reizi nedēļā. (par nodarbību, logopēda sadarbības biežuma ietekmi un svarīgumu)

1.4.Informācija par sadarbības biežumu ar logopēdu pirmsskolas izglītības iestādēs.

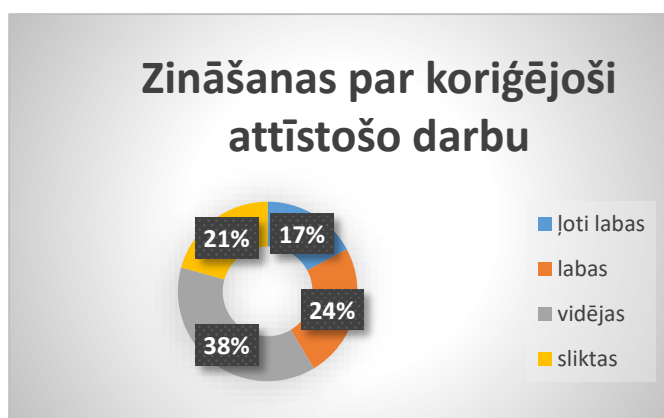

Analizējot jautājumu par respondentu darba stāžu, noskaidrots, ka 40 %, darba stāžs ir mazāks par 1 gadu, 22 % - vairāk kā 10 gadi, 20 % no 5 – 10 gadiem, bet 18 % - 1 – 5 gadi. (sk.1.4 attēlu)Analizējot iegūtos datus par koriģējoši attīstošo darbību, iegūtie dati liecina, ka

1.4.attēls. Informācija par pirmsskolas skolotāju darba stāžu.

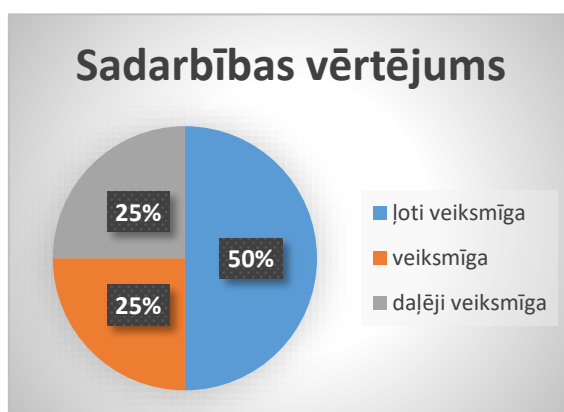
tikai 17% aptaujāto pirmsskolas skolotāju uzskata, ka esošās zināšanas ir ļoti labas, 21

1.5.attēls. Pirmsskolas skolotāju vērtējums par zināšanām par koriģējoši attīstošo darbību.

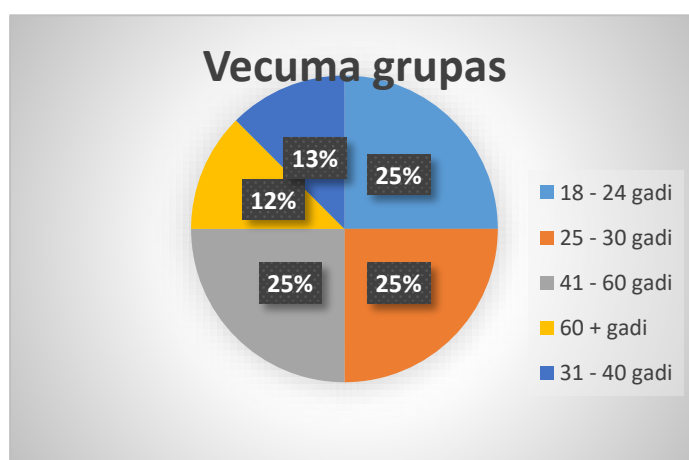
% respondentu uzskata, ka esošās zināšanas ir sliktas. No visiem respondentiem 38% savas zināšanas vērtē kā vidējas, bet 24%, kā labas.(sk.1.5 attēlu) Zināšanas par koriģējoši attīstošo darbu arī pirmsskolas pedagoga darbā ir nozīmīgas, tā kā tas ikdienā palīdz plānot nodarbības un ikdienas aktivitātes tā, lai, pareizi un kvalitatīvi tiktu attīstīta arī valoda un runa.

Analizējot jautājumu par to kā respondenti vērtē šī brīža sadarbību ar logopēdu, noskaidrots, ka lielākā daļa pirmsskolas skolotāju, kas anketā atzīmējuši, ka iestādē, kur viņi strādā ir pieejami logopēda pakalpojumi, sadarbību ar logopēdu vērtē kā neveiksmīgu, 10 respondenti atzīmējuši, ka sadarbība ir daļēji veiksmīga, 5 – ka sadarbība ir veiksmīga un tikai 2 respondeti sadarbību ar logopēdu vērtē kā ļoti veiksmīgu. (sk.1.6 attēlu)

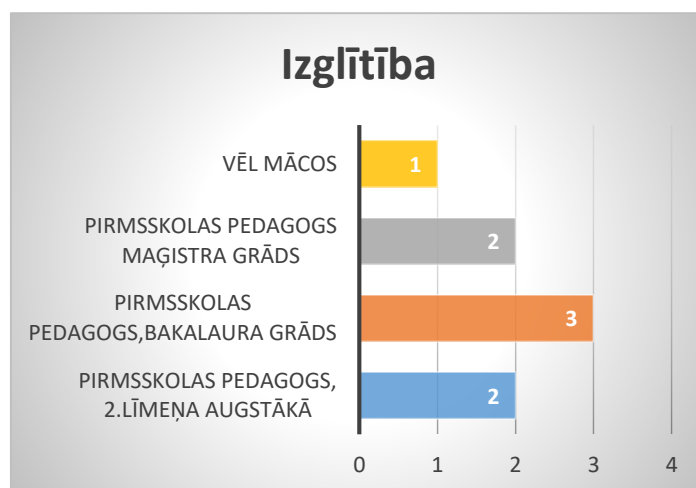
1.6 attēls. Pirmsskolas skolotāju sadarbības vērtējums ar logopēdu

Lai noskaidrotu pirmsskolas skolotāju viedokli par sadarbību ar skolotāju logopēdu iestādē X, tika izstrādāta anketa (skat. 2. pielikumā). Anketa sastāv no 11 jautājumiem, no kuriem 3 vispārēja tipa jautājumi, kuros respondenti sniedza informāciju par sevi. Aptaujas anketas dati tika ievākti elektroniski. Anketu aizpildīja 8 respondenti dažādās vecuma grupās, gan 18 – 24, gan 25 – 30, gan 41 -60 gadu vecuma grupās bija 25 % no aptaujātajiem pirmsskolas skolotājiem. (sk.2.1 attēlu)

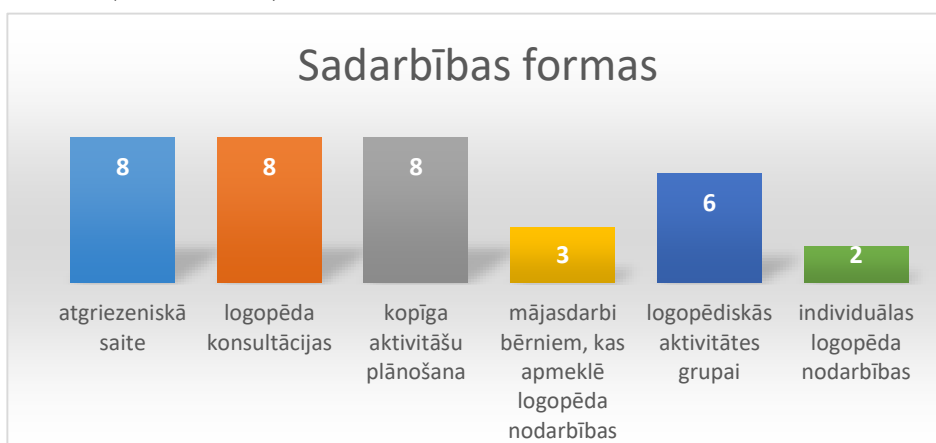
2.1 attēls. Pirmsskolas izglītības iestādes X, skolotāju vecuma sadalījums grupās.

Analizējot jautājumu par pirmsskolas skolotāju izglītību iestādē X, noskaidrots, ka tikai viens no respondentiem vēl mācās, divi respondenti ir ieguvuši maģistra grādu, savukārt trīs no pirmsskolas pedagogiem ir bakalaura grāts pirmsskolas pedagoģijā, un diviem pirmsskolas pedagoga, 2.augstākā līmeņa izglītība.(sk.2.2 attēlu)

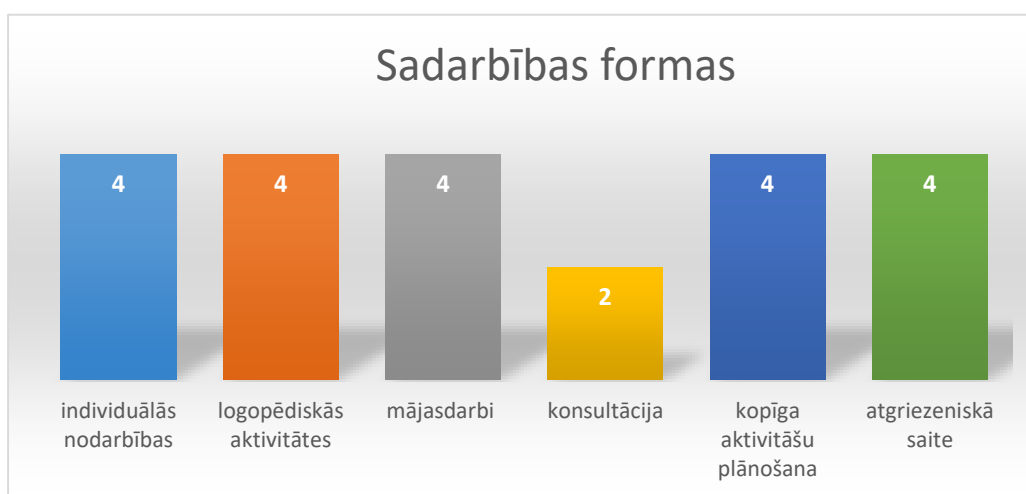
2.2.attēls. informācija par pirmsskolas X, aptaujāto skolotāju izglītību.

Analizējot anketā iegūtās atbildes par sadarbības formu izmantošanu, secināts, ka visi 8 respondenti atzīmējuši, ka gan atgriezenisko saiti, logopēda konsultācijas, gan kopīgu aktivitāšu plānošanu izmanto kā sadarbības formu. Par mājasdarbu izmantošanu kā sadarbības formu atzīmējuši tikai 3 respondenti, bet par individuālajam logopēda nodarbībām tikai 2 pirmsskolas skolotāji, bet par logopēdiskajām aktivitātēm grupā, kā sadarbības formu, kas tiek izmantota, atzīmējuši 6 respondenti. Šādi rezultāti varētu liecināt par pirmsskolas pedagogu nepietiekamu informētību, par logopēda darbu un sadarbības formām, kuras tiek izmantotas pirmsskolas izglītības iestādē, kā arī par nepietiekami labu komunikāciju un sadarbību. (sk.2.3 attēlu)

2.3. Sadarbības formas, kuras pirmsskolas skolotāji izmanto pirmsskolā X.

Analizējot skolotāju logopēdu anketu par sadarbību pirmsskolas izglītības iestādē X, iegūtie dati liecina, ka visi skolotāji logopēdi izmanto tādas sadarbības formas, kā individuālās nodarbības, logopēdiskās aktivitātes, mājasdarbus, kopīgu aktivitāšu plānošanu un atgriezeniskās saites sniegšanu, bet tikai divi skolotāji logopēdi izmanto konsultāciju, kā sadarbības formu ar pirmsskolas izglītības skolotāju, pirmsskolas izglītības iestādē X.(sk.3.1 attēlu) Atbildot uz jautājumu par to kā skolotājs logopēds vērtē sadarbību, divi respondenti atbildēja, ka sadarbību vērtē kā daļēji veiksmīgu, viens, ka sadarbību vērtē kā veiksmīgu un viens, ka sadarbība ir ļoti veiksmīga. Izdarot secinājumus, analizējot šos datus noskaidrots, ka arī logopēdu anketā iegūtās atbildes liecina par nepietiekamu sadarbību.

3.1. attēls. Sadarbības formas, kuras logopēdi izmanto izglītības iestādē X.

Analizējot jautājumu - Kā logopēdisko aktivitāšu realizēšana grupās ir ietekmējusi bērnu ar skaņu izrunas traucējumiem, pareizu skaņu apguves procesu? Visas iegūtās atbildes bijušas pozitīvas. (sk.3.2 attēlu)

1. Kā logopēdiskā aktivitāšu realizēšana grupās ir ietekmējusi bērnu ar skaņu izrunas traucējumiem, pareizu skaņu izrunu?

- 1) Bērni jūtas drošāk apmeklējot individuālās nodarbības, saprot ko darīs nodarbībā, labprāt darbojas un mācās jaunus vingrinājumus, spēles
- 2) Bērni stāsta, ka arī mājās pilda aktivitātēs veiktos vingrinājumus un rāda tos arī ģimenes locekļiem. Redzams progress vingrinājumu izpildē, jūtas par sevi pārliecinātāki.
- 3) Artikulācijas aparāts vairāk attīstīts, sagatavots darbam. Vieglāk un precīzāk pilda uzdevumus.
- 4) Vieglāk noturēt uzmanību, ar interesi gaida nākamo uzdevumu, spēli. Precīzāk pilda artikulācijas aparāta vingrinājumus.

3.2.attēls. Atbilde uz jautājumu par aktivitātes ietekmi uz skaņu izrunu.

3.4 Ieteikumi skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbībai

„Sadarbības norisē svarīgi pievērst uzmanību tam, lai tiktu izrādīta savstarpēja cieņa, tiktu cienīts otras personas viedoklis un katra iesaistītā puse justos novērtēta un nozīmīga.” (Kurzemiece, 2011)

Darba autore izveidojusi ieteikumus veiksmīgai skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbībai:

- Veiksmīgas sadarbības pamatā ir komunikācija un vēlme komunicēt. Lai sadarbība būtu izdevusies nepieciešams dalīties domās, pieredzē un klausīties;
- Dalīties ar saviem novērojumiem, idejām, materiāliem;
- Atrast laiku kopīgai plānošanai, materiālu izveidei, izpētei, apkopošanai;
- Veidot pozitīvas attiecības, censties problēmsituācijas risināt laicīgi un respektējot citus;
- Motivēt iesaistīties iestādes vadību, sadarboties.
- Motivēt vecākus veidot sadarbību ne tikai ar skolotājiem, bet arī ar citiem iestādes darbiniekiem;
- Aicināt vecākus iesaistīties bērna attīstībā, rādīt piemērus kā tas izdarāms;

Nobeigums

Komunikācija un sadarbības veidošana ir ļoti svarīgas ikdienas sastāvdaļas. Mūsdienās pirmsskolas izglītības iestādēs arvien vairāk bērniem tiek konstatēti skaņu izrunas traucējumi. Ir būtiski šos traucējumus laicīgi pamanīt un novērst. Vislabāk un visefektīvāk, to darīt komandā, izmantojot dažādas metodes un formas. Tā kā skaņu izrunas traucējumu novēršanas procesā ir svarīga darbošanās regularitāte, bet diemžēl ne vienmēr ir iespējamas individuālas nodarbības pie skolotāja logopēda, ir nepieciešams izmantot citus veidus, kā šo regularitāti veidot. Koriģējoši attīstošās darbības ieviešana ikdienā, gan grupas dzīvē, gan mājas ir viens no variantiem kā to

izdarīt. Lai to realizētu ir nepieciešama pedagogu un vecāku informētība, gan par koriģējoši attīstošo darbību, gan to, kā veiksmīgāk un labāk to realizēt, kā arī veiksmīga sadarbība starp visām bērna intereses pārstāvošajām grupām.

Pirmsskolas izglītības iestāds X pedagogi un logopēdi izvērtējuši piedāvāto sadarbības modeli, un piekrituši, ka šāds sadarbības modelis strādā, un ir nepieciešams. Liela daļa sadarbības modeļa formu pirmsskolas izglītības iestādē x tikušas izmantotas jau līdz šim, un tās arī bijušas veiksmīgas.

Analizējot pētījuma pirmsskolas izglītības iestādes x reālo sadarbību, tiek secināts, ka pie sadarbības realizēšanas ir daudz jāstrādā, jāiesaistās ir visiem. Galvenais ieguvējs no veiksmīgas sadarbības ir bērns. Visām iesaistītajām pusēm ir jābūt atvērtām komunikācijai un jādalās ne tikai ar materiāliem un zināšanām, bet arī pieredzi. Motivācija nepieciešama gan bērniem, lai apgūtu jaunas zināšanas, gan pieaugušajiem. Tāpēc savstarpēja motivēšana noteikti veicinās sadarbību. Pētījuma mērķis – teorētiski izpētīt un praktiski pārbaudīt kā skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbība sekmē pareizu skaņu izrunu nostiprināšanu, ir sasniegts. Pētījumā analizēta teorētiskā literatūra, par sadarbību pirmsskolas pedagoģiskajā procesā, raksturota 5 – 6 gadus veca bērna attīstību veselumā, aptaujāti pedagogi, izstrādāts skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbības modelis, kā arī analizēti pētījuma rezultāti un izstrādāti ieteikumi pirmsskolas skolotājiem 5 – 6 gadu vecu bērnu pareizu skaņu izrunas nostiprināšanai, visi pētījuma uzdevumi izpildīti. Pētījuma rezultātā atbildēts uz pētāmo jautājumu – Kādas ir skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbības iespējas skaņu izrunas nostiprināšanai 5 – 6 gadus veciem bērniem? Šīs sadarbības iespējas ir, logopēdisko aktivitāšu ieviešana grupas ikdienā, kopīga aktivitāšu plānošana, sadarbības veicināšana ar vecākiem, iestādes vadības iesaiste sadarbības formu ieviešanā izglītības iestādē, sapulces, kurās kopīgi tiek plānots mācību process.

Izmantotā literatūra un avoti

1. Adamsa, I., Struka, V., Tilmane – Karusa, M. (2000). *Lūpas mēli vingrinot, jaukās skaņās vārdiņš top. Miofunkcionālie vingrinājumi pareizas runas veidošanai*. Rīga: Rasa ABC.
2. Albrehta, Dz. (1998). *Pētīšanas metodes pedagogijā*. Rīga: Mācību grāmata.
3. Alekse I.(2003) *Runātprasme*. Rīga: “Izdevniecība RaKa”,126 lpp.
4. Apša, E. (2018). *Mēlītes kārtis*. Rīga: Raka.
5. Baumane, A. (1976) *Skaņu izrunas traucējumu novēršana bērniem*. Rīga: Izdevniecība „Zvaigzne”
6. Bāra, A.(2016) *Runā ar mani, māmiņ!* Rīga: Zvaigzne ABC
7. Bērnistaba (2021) *365 radošas idejas zinātkāriem bērniem*. Rīga:Zvaigzne ABC
8. Brantevica, A. (2016). *Draiskie artikulācijas vingrinājumi*. Rīga: Raka.
9. Buivide, A. (2012). *Mācīsimies kopā*. Rīga: Raka.
10. Centrālā Statistikas pārvalde (2020). *Bērni Latvijā*. Statisko datu krājums. Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-raditaji/meklet-tema/418-berni-latvija-2020> [skatīts 20.11.2022]
11. Cooper, J.,Moodley, M.,Reynell, J.(1978) *Helping Language Development*. London: Edward Arnold.
12. Černova, E. (2003). *Praktikums pirmsskolas sadarbības pedagogijā*. Rīga: LU.
13. Da Fonte, M.A., Barton-Arwood, S.M. (2017). *Collaboration of General and Special Education Teachers: Perspectives and Strategies*. Pieejams: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1155880> [skatīts 20.11.2022]
14. Dolto, F. (1997) *Viss ir valoda*. „Preses nams”
15. Geske, A., Grīnfelds A. (2006). *Izglītības pētniecība*. Rīga: LU.
16. Geske, R. (2005). *Bērņa bioloģiskā attīstība*. Rīga: Raka.
17. Hadaņonoka, I., Hadaņonoka, L.,Staļģe, L.,Merirande, A., Šteinberga, A. (2000) *Kā raisās valodiņa?* Rīga: Rasa ABC.
18. Irbe A., Lindenberga S. (2014). *Bērns runāt mācās ģimenē*. Rīga: Izdevniecība RaKa,196 lpp.
19. IZM, (2021). *Skolotāja logopēda amata apraksts*. Rīga: Izglītības un Zinātnes ministrija, 4 lpp. Pieejams:

- https://static1.squarespace.com/static/628dfdd89c4c1a09b7ac4371/t/62f778829c70f24b5662fd24/1660385411376/Skolot_logop_amata_apraksts_ar_IZM_ask.pdf [skatīts 20.11.2022]
20. Kalvāns, Ē. (2018) *Attīstības psiholoģija. Mācību līdzeklis*. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, 69lpp.. Pieejams: <http://books.rta.lv/index.php/RTA/catalog/download/7/6/20-2?inline=1> [skatīts 20.11.2022]
 21. Karmilova, K.,Karmilova – Smita, A. (2013) *Iepazīsti savu bērnu. Vecāku ceļvedis bērna agrīnajā attīstībā*. Rīga: SIA"J.L.V"
 22. Kristapsone, S. (2008) *Zinātniskā pētniecība studiju procesā*. Rīga: Turība Biznesa augstskola.
 23. Kondratjeva, Ņ. (2006). *Pirmsskolas izglītības iestādes un ģimenes sadarbības īpatnības*. Pirmsskolas izglītība, Nr. 1, 32.-35, 40 lpp.
 24. Kondrova, A. (2010) *Kognitīvo procesu sistēma. Palīgmateriāls skolotājam. Vārdnīca. Uzdevumi*. Pieejams: <https://profizgl.lu.lv/mod/resource/view.php?id=21736> [skatīts 20.11.2022]
 25. Kurzemiece, L. (2001). *Personības attīstība sporta stundās. Metodiskie ieteikumi*. Rīga: Izglītības soli.
 26. Lieģeniece, D., Nazarova, I. (1999). *Veseluma pieeja valodas apgūvē 5 – 7 gadus veciem bērniem*. Rīga: RaKa.
 27. Ļubļinska, A. (1979) *Bērnu psiholoģija*.Rīga: Izdevniecība" Zvaigzne", 387
 28. Mārtinsone, K., Miltuze, A., Voita, D., Čukurs, E., Mihailova, S., Damberga, I.,Biseniece, M., Hofmane, A. (2015). *Psiholoģija I*. Rīga: Zvaigzne ABC, 358 lpp.
 29. Miltiņa, I. (2017) *Modelēšana logopēdijā*. Rīga: RaKa
 30. Miltiņa, I. (2005). *Skaņu izrunas traucējumi*. Rīga: RaKa.
 31. Miltiņa, I. (2008). *Skolotāja logopēda darba mape*. Rīga: RaKa, 302 lpp.
 32. Miltuze, A., Sebre, S. Materiāls pedagogiem Bērnu sociālā un emocionālā attīstība, Latvijas Universitātes realizēta projekta „Profesionālajā izglītībā iesaistīto vispārizglītojošo mācību priekšmetu pedagogu kompetences paaugstināšana”. Pieejams: https://profizgl.lu.lv/pluginfile.php/33357/mod_resource/content/0/Miltuze/Berņu_sociala_un_emocionala_attistiba_-_materials_skolotajam.pdf [skatīts 20.11.2022]

33. Nuray Bayar Muluk, N. B., Bayoglu, B., Anlar, B. (2013). *Language development and affecting factors in 3- to 6-year-old children*. (pētniecisks raksts). Pieejams:
https://www.researchgate.net/publication/236958134_Language_development_and_affecting_factors_in_3- to_6-year-old_children [skatīts 20.11.2022]
34. Puškarevs, I. (2001). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: RaKa.
35. Reņģe, V. (1999) *Psiholoģija. Personības psiholoģiskās teorijas. Lekciju kurss*. Rīga: Zvaigzne ABC. 175 lpp.
36. Rymanowicz, K. (2016). *The importance of critical thinking for young children* (pētniecisks raksts). Pieejams:
https://www.canr.msu.edu/news/the_importance_of_critical_thinking_for_young_children [skatīts 20.11.2022]
37. Saarni, C., Camras, A. L. (2022). *Emotional Development in Childhood*. Retrieved from:
<https://www.child-encyclopedia.com/emotions/according-experts/emotional-development-childhood> [skatīts 20.11.2022]
38. Skola2030 (2018) *Metodiskais līdzeklis pirmsskolas skolotājiem. Caurviju prasmes pirmsskolā*. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/357> [skatīts 20.11.2022]
39. Smita, K., Strika, L. (1998). *Mācīšanās traucējumi no A līdz Z*. Rīga: RaKa.
40. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
41. Šteinberga, A. (2013). *Pedagoģiskā psiholoģija*. Rīga: RAKA, 176 lpp.
42. Tūbele, S., Šteinberga, A. (2004). *Ievads speciālajā pedagoģijā*. Rīga: RaKa.
43. Vadlīnijas bērnu agrīnai funkcionēšanas novērtēšanai (2019). Pieejams:
<https://spkc.gov.lv/uploads/files/4fd987f61ff8e.pdf> [skatīts 20.11.2022]
44. VISC, *Valodas (runas un rakstu) attīstības veicināšana bērniem vecumā no 5 līdz 8 gadiem*. Elektroniskais izdevums, 2013. 33 lpp. Pieejams:
https://www.tip.edu.lv/media/files/PII_mat_Vadlinijas_izvert.pdf [skatīts 20.11.2022]
45. Vorobjovs, A. (1996). *Psiholoģijas pamati*. Rīga: Mācību apgāds, 323 lpp.
46. Zaķe, I. (2000) *Logopēdiskās spēles un vingrinājumi*. Rīga: SIA Izglītības solī.
47. Zommere, L., Ābelniece, I. (2018). *Vecākiem, informatīvs materiāls par bērna attīstību*. Speciālās izglītības nodaļa. Rīga: VISC. 42 lpp. Pieejams :

https://registri.visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/inf_mat_vecakiem.pdf [skatīts 20.11.2022]

48. Е.В. Кузнецова И.А.Тихонова (2007) *Развитие и коррекция речи детей 5-6 лет. Сценарии занятий.* Москва:Творческий Центр.
49. Бордоская, Н. В.,Реан, А. А. (2001) *Педагогика.* Санкт-Петербург: Питер, 299 lpp.
50. П. А. Сорокун. (2005) *Основы психологии.* Псков: ПГПУ, 312 с.

Pielikumi

1.pielikums

1. Anketa pirmsskolas skolotājiem par sadarbību ar logopēdu!

Labdien, esmu Latvijas Universitātes Pedagoģijas, Psiholoģijas un Mākslas fakultātes, Speciālās pedagoģijas un logopēdijas programmas studente. Bakalaura darba „Skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbība pareizas skaņu izrunas nostiprināšanai 5 – 6 gadus veciem bērniem”, ietvaros vēlos uzzināt Jūsu viedokli par skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbības iespējām! Anketā iegūtā informācija ir anonīma un tiks izmantota pētījumā. Paldies par atsaucību!

1. Lūdzu norādiet savu vecuma grupu
 - a) 18 – 24
 - b) 25 – 30
 - c) 31 – 40
 - d) 41 – 60
 - e) 60 +
2. Kāds ir jūsu darba stāžs pedagoģijas jomā?
 - a) > 1
 - b) 1 – 5
 - c) 5 – 10
 - d) 10 +
3. Kāds ir bērnu skaits grupā kurā strādājat?
4. Vai iestādē, kurā strādājat ir logopēds?
 - a) Jā
 - b) Nē

Ja atbildējāt jā, tad pārejiet pie nākamā jautājuma, ja atbildējāt nē, pārejiet pie jautājuma Nr. 11.

5. Cik bērni no grupas, kurā strādājat apmeklē logopēda nodarbības?

6. Kuras no minētajām, logopēda un pirmsskolas skolotāja, sadarbības formām tiek izmantotas grupā, kurā strādājat?
 - a) Individuālās logopēda nodarbības;
 - b) Logopēdiskās aktivitātes grupai;
 - c) Mājasdarbi bērniem, kas apmeklē logopēda nodarbības;
 - d) Logopēda konsultācijas;
 - e) Kopīga aktivitāšu plānošana;
 - f) Atgriezeniskā saite;
 - g) Cits _____
7. Cik bieža ir sadarbība ar logopēdu?
 - a) Biežāk kā reizi nedēļā
 - b) Reizi nedēļā
 - c) Vairākas reizes mēnesī
 - d) Reizi mēnesī
 - e) Retāk kā reizi mēnesī
8. Kā Jūs vērtētu šī brīža sadarbību ar skolotāju logopēdu?
 - a) Ļoti veiksmīga
 - b) Veiksmīga
 - c) Daļēji veiksmīga
 - d) Neveiksmīga
9. Kā uzskatat vai pirmsskolas skolotājam nepieciešamas zināšanas par valodas un runas traucējumiem un to koriģējošo darbību?
 - a) Jā
 - b) Nē
10. Kā jūs vērtējat savas zināšanas par koriģējoši attīstošo darbu ar bērniem ar skaņu izrunas traucējumiem?
 - a) Ļoti labas
 - b) Labas
 - c) Vidējas
 - d) Sliktas
 - e) Ļoti sliktas

2.pielikums

2. Anketa pirmsskolas skolotājiem iestādē x!

Labdien, esmu Latvijas Universitātes Pedagoģijas, Psiholoģijas un Mākslas fakultātes, Speciālās pedagoģijas un logopēdijas programmas studente. Bakalaura darba „Skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbība pareizas skaņu izrunas nostiprināšanai 5 – 6 gadus veciem bērniem”, ietvaros vēlos uzzināt Jūsu viedokli par skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbības iespējām pirmsskolas izglītības iestādē X! Anketā iegūtā informācija ir anonīma un tiks izmantota pētījumā. Paldies par atsaucību!

1. Lūdzu norādiet savu vecuma grupu
 - a) 18 – 24
 - b) 25 – 30
 - c) 31 – 40
 - d) 41 – 60
 - e) 61 +
2. Jūsu izglītība
 - a) Pirmsskolas pedagogs, 1. Līmeņa augstākā,
 - b) Pirmsskolas pedagogs, 2. Līmeņa augstākā,
 - c) Pirmsskolas pedagogs profesionālā augstākā bakalaura grāds,
 - d) Pirmsskolas pedagogs, maģistra izglītības grāds,
 - e) Vēl studēju,
 - f) Cits _____
3. Kāds ir Jūsu darba stāžs pedagoģijas jomā?
 - a) > 1
 - b) 1 – 5
 - c) 5 – 10
 - d) 10 +
4. Kāds ir bērnu skaits grupā kurā strādājat?

5. Vai iestādē kurā strādājat ir logopēds?
 - a) Jā
 - b) Nē
 - c) Nezinu
6. Cik bērni, no grupas kurā strādājat, apmeklē logopēda nodarbības?

7. Kā uzskatat vai pirmsskolas skolotājam nepieciešamas zināšanas par valodas un runas traucējumiem un to koriģējošo darbību?
 - a) Jā
 - b) Nē
8. Kuras no minētajām sadarbības formām tiek izmantotas grupā kurā strādājat?
 - a) Individuālās logopēda nodarbības;
 - b) Logopēdiskās aktivitātes grupai;
 - c) Mājasdarbi bērniem, kas apmeklē logopēda nodarbības;
 - d) Logopēda konsultācijas;
 - e) Kopīga aktivitāšu plānošana;
 - f) Atgriezeniskā saite;
 - g) Cits _____
9. Cik bieža ir sadarbība ar logopēdu?
 - a) Biežāk kā reizi nedēļā
 - b) Reizi nedēļā

- c) Vairākas reizes mēnesī
 - d) Reizi mēnesī
 - e) Retāk kā reizi mēnesī
10. Kā Jūs vērtētu šī brīža sadarbību ar skolotāju logopēdu?
- a) Ļoti veiksmīga
 - b) Veiksmīga
 - c) Daļēji veiksmīga
 - d) Neveiksmīga
11. Kā jūs vērtējat savas zināšanas par koriģējoši attīstošo darbu ar bērniem ar skaņu izrunas traucējumiem?
- a) Ļoti labas
 - b) Labas
 - c) Vidējas
 - d) Sliktas
 - e) Ļoti sliktas

3.pielikums

3. Anketa skolotājam logopēdam pirmsskolas izglītības iestādē X!

Labdien, esmu Latvijas Universitātes Pedagoģijas, Psiholoģijas un Mākslas fakultātes, Speciālās pedagoģijas un logopēdijas programmas studente. Bakalaura darba „Skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbība pareizas skaņu izrunas nostiprināšanai 5 – 6 gadus veciem bērniem”, ietvaros vēlos uzzināt Jūsu viedokli par skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbības iespējām pirmsskolas izglītības iestādē X! Anketā iegūtā informācija ir anonīma un tiks izmantota pētījumā. Paldies par atsaucību!

1. Lūdzu norādiet savu vecuma grupu
 - a) 18 – 24
 - b) 25 – 30
 - c) 31 – 40
 - d) 41 – 60
 - e) 61 +
2. Kāds ir Jūsu, kā logopēda darba stāžs?
 - e) > 1 gads
 - f) 1 – 5 gadi
 - g) 5 – 10 gadi
 - h) 10 + gadi

3. Cik bieži sadarbojaties ar pirmsskolas skolotāju?
 - a) Biežāk kā reizi nedēļā
 - b) Reizi nedēļā
 - c) Vairākas reizes mēnesī
 - d) Reizi mēnesī
 - e) Retāk kā reizi mēnesī
4. Kuras no minētajām sadarbības formām kā logopēds izmantojat?
 - a) Individuālās logopēda nodarbības;
 - b) Logopēdiskās aktivitātes grupai;
 - c) Mājasdarbi bērniem, kas apmeklē logopēda nodarbības;
 - d) Logopēda konsultācijas;
 - e) Kopīga aktivitāšu plānošana;
 - f) Atgriezeniskā saite;
 - g) Cits _____
5. Vai uzskatat, ka sadarbība ar pirmsskolas skolotāju ir nepieciešama, lai veicinātu pareizas skaņu izrunas nostiprināšanu 5 – 6 gadus veciem bērniem?
 - a) Jā
 - b) Nē
6. Kā Jūs vērtētu šī brīža sadarbību ar pirmsskolas skolotāju?
 - a) Ļoti veiksmīga
 - b) Veiksmīga
 - c) Daļēji veiksmīga
 - d) Neveiksmīga
7. Cik bērni no 5 – 6 gadīgajām grupām apmeklē individuālās nodarbības pie Jums, kā logopēda?

8. Kādi būtu Jūsu ieteikumi sadarbības iespēju uzlabošanai ar pirmsskolas pedagogiem?

9. Kā sadarbība ar pirmsskolas skolotāju ietekmējusi bērnu ar skaņu izrunas traucējumiem, pareizu skaņu apguves procesu?
 - a) Pozitīvi
 - b) Nav izmaiņu
 - c) Negatīvi
10. Kā logopēdisko aktivitāšu realizēšana grupās ir ietekmējusi bērnu ar skaņu izrunas traucējumiem, pareizu skaņu apguves procesu?

4. Anketa pirmsskolas izglītības iestādes X skolotājiem un logopēdam sadarbības modeļa novērtēšanai!

Skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbības novērtējuma anketa.

Lūdzu novērtējiet piedāvāto skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbības modeli atbildot uz jautājumiem!

Izsakiet savu viedokli par piedāvāto sadarbības modeli ar X atzīmējot jūsu prāt atbilstošāko atbildi.

Jautājums	Noteikti nepieciešams	nepieciešams	Reizēm nepieciešams	Nav nepieciešams
Logopēdiskās aktivitātes grupā 1x mēnesī.				
Semināri 2x mācību gadā par koriģējoši attīstošo darbību.				
Praktiskas nodarbības pēc semināriem, kur teoriju izmēģina praksē.				
Individuālas sarunas, par progresu.				
Kopīga aktivitāšu plānošana				
Kopīgas konsultācijas sapulces, sarunas ar vecākiem 2x mācību gadā.				
Reizi ceturksnī kopīgi veidots epasts, par sasniegumiem,				

ko sūta bērna vecākiem.				
----------------------------	--	--	--	--

5.pielikums

5. Vingrinājumi artikulācijas aparāta attīstīšanai, sagatavošanai.

Logopēdiskā sejas masāža

Pirms masāžas uzsākšanas pieaugušajam jāsasilda rokas, var pirkstu spilventiņus sasmērēt ar krēmu, kas paredzēts lietošanai bērnu krēmu.

1. Viegla apļveida kustības no pieres vidus uz deniņiem.
2. Viegla apļveida kustības no pieres vidus līdz ausu ļipiņām.
3. Viegla apļveida glāstīšana no deguna līdz ausu ļipiņām,
4. Viegla apļveida glāstīšana no deguna zem actiņām līdz deniņiem.
5. Viegla apļveida kustības no pieres vidus līdz kaklam.
6. Viegla apļveida kustības no deguna saknes līdz lūpu kaktiņiem.
7. Viegla apļveida kustības no deguna saknes līdz ausu ļipiņām.
8. Viegla apļveida kustības no virslūpas vidus, abu roku pirkstu galus virzot apkārt mutei uz leju un uzspiežot vietā, kur ir zoda bedrīte.
9. Virslūpas masē ar vienas rokas rādītājpirkstu – no vienas malas uz otru, izpildot spirālveida kustību. Šī ir vienīgā sejas masāžas kustība, kas var būt diezgan stipra.
10. Kaklu masē no priekšpuses ar plaukstām abos virzienos – uz augšu un uz leju.
11. Ar pirkstu galiem viegli uzsitieni pa lūpām.

(A.Bāra, 2016, 19)

Vingrinājumi mēlei – Attīsta mēles muskulatūras elastību.

- „**Plācenītis**” - Nolikt mīkstu, platu mēli uz apakšlūpas un noturēt to, kamēr pieaugušais skaita līdz 5.
- „**Čūskas mēle**” - Ātri izstiept garu, spicu mēli, tad to noslēpt atpakaļ mutē.

- **„Pulkstenītis”** - Atvērt muti, kustināt mēles galu, pieskaroties kreisajam, labajam lūpu kaktiņam.
- **„Labrīt!”** - Ar mēles galu „iebakstīt” labajā vaigā, kreisajā vaigā (no iekšpusēs) un „patīrīt” vaigus.
- **„Šūpoles”** - Mute atvērta. Šūpot mēli uz augšu (platu mēles galu pacelt aiz augšējiem priekšzobiem), uz leju (platu mēles galu nolikt aiz apakšējiem priekšzobiem).
- **„Tīrsim zobīņus”** - Atvērt muti, un ar mēles galu „tīrīt” augšējos un apakšējos priekšzobus (no iekšpusēs), kustinot mēli pa labi, pa kreisi.
- **„Āmuriņš”** - Izbāzt mēli no mutes, un ar mēles galu vienmērīgi pieskarties virslūpai, tad apakšlūpai.
- **„Kaķītis dusmojas”** - Aizlikt mēles galu aiz apakšējiem zobiem, mēles vidusdaļu izlikt uz āru. Neatraujot mēli no zobiem, ievilk to atpakaļ mutē. Atkārtot vairākas reizes.
- **„Krāsotājs ar otu”** - Atvērt muti un ar mēles galu „krāsot” mutes „griestus”, tad mutes “grīdu” no zobu saknēm uz iekšpusi.
- **“Mēle dejo”** - Novietot mēli pie apakšējiem, priekšējiem zobiem mutes iekšpusē un to kustināt pa labi, pa kreisi.
- **“Klakšķināšana”** - Klakšķina mēli dažādās pozīcijās – lūpas izstieptas, lūpas smaidā.
- **“Tik – tak”** – Bērna mēles gals stingrs un spics. Pieaugušais skaita vārdus tik – tak, atdarinot pulksteņa tikšķus. Bērnā noteiktā ritmā jāpārvieta mēles gals no viena lūpu kaktiņa uz otru.
- **“Slotiņa”** – Mēle kalpo kā slotiņa. Ar tās palīdzību bērns “izslauka istabiņu” - mutes iekšpusi un zobīņus dažādos virzienos, panākot mēles lokanību.
- **“Piena lakšana”** – Bērns cenšas atdarināt kaķa piena lakšanu. Mazākiem bērniem var izmantot pienu, lai šo uzdevumu labāk saprastu un būtu reālāk izpildīt. Vingrinājums stiprina mēles muskulatūru un apakšžokļa kustīgumu.
- **“Klakšķināšana”** – Stingrs mēles gals piespiests pie cietajām aukslējām. Laižot to lejā ar spēku, izveidojas skaņa. Bērns mēģina vairākas reizes, kāpinot tempu un dinamiku. Lai interesantāk var likt atdarināt zirdziņu. Zirdziņš kustina priekšējās kājas – klakšķina smaidot, zirdziņš kustina

aizmugurējās kājas – klakšķina izstiepjot lūpas ’’taurītē’’. Tad kustina visas četras pārmaiņus.

Vingrinājumi lūpām – stiprina lūpu muskuļus, attīsta lūpu kustīgumu.

- **„Paslēpes”** – slēpjam augšējo lūpu, tad apakšējo un beigās noslēpjam abas lūpas.
- **„Zivs”** – lūpas viegli sakļauj un atver veidojot līdzīgu skaņu kā zivs.
- **„Spridzeklis”** – lūpas cieši sakļauj un ar skaļu „blīkšķi” tiek vērtas vaļā.
- **„Ūsas”** – zīmuli, salmiņu vai kociņu uzliek uz augšējās lūpas, kad tā ir uz priekšu izstieptā stāvoklī jeb „trubiņā”.
- **„Emocijas”** – attēlo dažādas emocijas, priecīgs – lūpas smaidā, lūpu kaktiņi pavērsti uz augšu, bēdīgs – lūpu kaktiņi pvērsti uz leju.u.c.
- **„Ievārijums”** – mute nedaudz pavērta un ar platu mēles galu jānolaiza augšlūpa no labās uz kreiso pusi, tad no kreisās uz labo pusi.
- **“Taurīte”** - Lūpas izstiepj uz priekšu iespējami tālu, vienlaicīgi izrunājot skaņas ‘tu – tū’ un atdarina taures vai vilciena taurēšanas skaņas.
- **“Zivtiņa”** – Bērns atver muti , it kā atdarinot zivtiņu, kad tā elpo. Tādējādi tiek vingrināta lūpu muskulatūra. Pildot šo vingrinājumu zobu rindas nedrīkst sakļauties.
- **“Paslēpes”** – Aicinam bērnu spēlēt paslēpes. Vispirms slēpjam augšējo lūpu (apņēm augšlūpu ar apakšlūpu), tad apakšējo(apņēm apakšlūpu ar augšlūpu). Var pamēģināt noslēpt arī abas lūpas.

Vingrinājumi mīksto aukslēju un ūkas darbības aktivizēšanai

- Norīt siekalas. Ar roku pie kakla pārbaudīt rīšanas kustības. Iemācīt bērnam pašam šīs kustības kontrolēt. Vingrinājums nepieciešams mazuliem, kuriem elpošanas un runāšanas laikā mute siekalojas. Dzert ūdeni maziem malciņiem - sēdus, guļus uz sāna, guļus uz muguras.
- Paklepot ar atvērtu muti. Mutes un mīksto aukslēju kustību vērot spogulī.
- Skalot kaklu.
- Izpildīt visus pūšanas vingrinājumus un asi, aprauti izrunāt skaņas.

Vingrinājumi balss saišu darbības attīstīšanai

"Māmiņa guļ": Klusi sēdēt, klusi izrunāt īsos un garos patskaņus. Pastiprināt balss skaļumu un pakāpeniski pāriet uz čukstēšanu.

- "Lelle saslimusi": klusi, bez skaņas izelpot, pēc tam izelpot, vaidot līdzīgi slimniekam. Ielpot tikai caur degunu. Vaidēt, balss skaļumu iespējami pastiprinot un pēc tam pakāpeniski samazinot.
- Dziedāt dažādas dziesmas bez vārdiem: ā-ā, m-m, u-ū u.tml.
- Dūdot kā balodim.

Fonemātiskās dzirdes uzmanības vingrinājumi – attīsta bērna prasmi klausīties.

- **"Dzirdīgās ausis"** – Pieaugušais aicina bērnu noteikt vārda pirmo, trešo, ceturto skaņu (kārtas skaitļus maina, kā vēlas). Piemēram vārdā slota trešā skaņa ir o, bet ceturkā – t un pirmā skaņa – s.
- **"Ieklausies un nosaki"** – Pieaugušais lēni izrunā vārdus "avīze" un "vēstule". Bērnam jānosaka, kuras skaņas dzirdamas abos šajos vārdos (a un e). Šis vingrinājums noder pie to skaņu diferencēšanas, kuras bērns neizrunā pareizi, samainot vietām vai aizvietojojot tās.
- **"Kuģu lādēšana"** – Pieaugušais stāsta, ka dodoties ceļā, mēs liksim kuģī lietas, kas sākas ar vienu noteiktu skaņu, piemēram, "a". Var minēt savā starpā pilnīgi neatkarīgus vārdus. Burtu var izvēlēties grāmatā vai vienam dalībniekam skaitot alfabētu, kamēr otrs pasaka "stop".

6.pielikums

6. Spēles un rotaļas artikulācijas aparāta attīstīšanai.

Šo spēļu uzdevums ir attīstīt atrikulācijas un prerifēro aparātu, atmiņu, koncentrēšanās spējas, kā arī veicināt pareizu skaņu izrunu.

Artikulācijas vingrinājumu spēle.

Spēlei nepieciešams:

- „Mēles kartītes”;
- Spogulis;
- Galds;
- Nospiežama poga ar skaņu vai zvaniņš;
- Tabuliņa punktu sadalei;

Spēlē ir nepieciešamas iepriekšējas zināšanas uzdevumu izpildei. Spēlē 2 dalībnieki. Dalībnieki sēž pie galda pretī spogulim. Uz galda aizklātā veidā tiek saliktas “Mēles kartītes”. Spēles uzdevums ir atklāt kartīti, nosaukt, kas tur uzzīmēts un izpildīt attiecīgo vingrinājumu. Ja vingrinājums izpildīts pareizi, tad to atkārto arī otrs dalībnieks, un pirmajam dalībniekam tiek dots 1 punkts, ja izpildīts nepareizi, tad šo vingrinājumu parāda otrs dalībnieks. Tas dalībnieks, kurš sakrāj visvairāk punktus ir uzvarētājs. Spēli var dažādi variēt, zvaniņu vai pogu var izmantot spēlējot uz ātrumu, šādā gadījumā ļoti liela uzmanība jāpievērš tieši uzdevumu izpildes precizitātei.

Spēles artikulācijas aparāta attīstīšanai

“Kuģītis”

Spēlei nepieciešams

- Viegls plastmasas vai papīra kuģītis;
- Bļoda ar ūdeni (var kasti)

Bērnā caur degunu jāievelk pietiekami daudz gaisa un jāpūš spēcīga gaisa plūsma caur muti, tā lai kuģītis peldētu pa ūdeni. Ja tiek izmantota kaste, tad var nospraust mērķi līdz kuram kuģītim jātiec, piemēram, no vienas kastes malas līdz otrai utt. Ja piedalās divi spēlētāji, tad var spēlēt sacensības, kurās īpaša uzmanība jāpievērš elpošanai un elpas ievilkšanai, lai tā nebūtu saraustīta, bet gan dziļa un vienmērīga.

“Lidojošā spalva”

Spēlei nepieciešams

- Spalva vai vates picīņa;
- Porolona bumbiņa (salīdzināšanai);
- Kokteiļa salmiņš.

Bērnam ar kokteiļa salmiņa palīdzību jāpūš spalviņa vai vates piciņa līdz noteiktam mērķim. Salīdzināšanai tiek iedota porolona bumbiņa, un bērnam jāpastāsta, ko bija vieglāk pūst un kapēc.

“Ziepjū burbuļi”

Spēlei nepieciešams

- Glāze ar ūdeni;
- Divi kokteiļa salmiņi – tievs un resns;
- Ja nepieciešams ziepjū burbuļu šķidrums.

Tiek izmantoti divi kokteiļa salmiņi (tievs un resns). Bērnam ūdens glāzē gan ar vienu, gan otru salmiņu jāšaceļ “vēja brāzma” un jāsecina, ar kuru salmiņu to izdarīt bija vieglāk. Var izmantot arī īstos ziepjū burbuļus.

“Odiņš sīc”

Pieaugušais stāsta pasaku par odiņu, kurš ļoti klusi un smalki sīc. Katru reizi, kad pieaugušais lasot pasaku saka odiņš, bērna uzdevums ir izrunāt skaņu “S” atdarinot oda sīkšanu. Lai to izdarītu bērnam mēles gals jāpiespiež pie apakšējiem priekšzobiem un jāpūš gaisa srūkla caur vieglī sakļautām lūpām.

Rotaļas

Rotaļu uzdevums ir izklaidēt un nodrošināt interesantu laika pavadīšanu.

Diena un nakts ar skaņām

Pirms rotaļas sākuma tiek sarunāts, kāda skaņa būs jāšaka, kad pieaugušais teiks “diena” un kāda skaņa, kad “nakts”. (var izvēlēties arī citus vārdus, kas pilda galvenās funkcijas). Rotaļas dalībnieki staigā pa telpu, kad vadītājs saka vārdu “nakts” un dalībnieki apguļas un ilgstoši velkot izrunā, piemēram skaņu “S”, kad

vadītājs saka diena dalībnieki staigā un izrunā, piemēram skaņu ‘Š’. Skaņas var mainīt un rotaļu var dažādi variēt.

Ātrais vārds

Dalībnieki sēž aplī uz grīdas vai krēsliem. Vadītājs tur rokās bumbu un izstāsta ar kādu skaņu būs nepieciešams izdomāt vārdus. Vadītājs met bumbu kādam no dalībniekiem un saka vārdu, kas sākas ar kādu konkrētu skaņu, dalībniekam bumba jānoķer un jāmet nākamajam, arī sakot vārdu, kas sākas ar tādu pašu skaņu. Izkrīt tas, kurš nevar izdomāt vārdu, kas sākas ar doto skaņu. Uzvarētājs var izvēlēties nākamo skaņu. Spēli var variēt, tā ka

Pabeidz stāstu

Dalībnieki sēž rindā. Pirmais sāk spēli un stāstu ar teikumu. Nākamajam ir jāturpina stāsts ar vienu teikumu, bet pirmajam teikuma vārdam jābūt pēdējam vārdam no iepriekšējā teikuma. Spēles sākumā var vienoties vai stāstam jābūt sakarīgam vai smieklīgam vai stāstā jābūt kaut kādām konkrētām lietām.

Vārds un kustība

Dalībnieki sastājas aplī. Pirmais, kas sāk rotaļu nosauc savu vārdu un parāda kustību. Nākamajam dalībniekam jānosauc iepriekšējā vārds, jāparāda kustība ko rādīja iepriekšējais dalībnieks un tad jānosauc savs vārds un jāparāda sava kustība. Katram nākamajam dalībniekam rotaļa kļūst sarežģītāka, tā kā jāparāda visu iepriekšējo dalībnieku kustības un jānosauc iepriekšējo dalībnieku vārdi. Rotaļas sarežģītāks variants ir nosaukt savu vārdu, emociju vai darbību vai īpašību(pēc izvēles), kas sākas ar vārda pirmo burtu, un parādīt kustību, nākamais atkārto visu, ko rādīja iepriekšējais un vēl pievieno savu.

Klusie telefoni

Dalībnieki sēž rindas kārtībā. Pirmais dalībnieks čukstus ausī pasaka otrajam dalībniekam vārdu, otrais dalībnieks dzirdēto atkārto trešajam un tā rindas kārtībā. Pēdējais dalībnieks dzirdēto nosauc skaļi un salīdzina vai tas atbilst, tam ko teica pirmais. Ja nē, tad rindas kārtībā visi nosauc to ko dzirdējuši un secina, kurš kļūdījies.

7. Elpošanas vingrinājumi un spēles.

- Elpošana ar diafragmu – atrodoties guļus vai sēdus, ieelpojot jāpievērš uzmanība krūšu kurvja paplašināšanās un saplakšanas procesam. Lai tam vieglāk izsekotu līdzī, var likt roku uz vēdera.

- Diferencētas izelpas attīstīšanai

Ieelpa	Izelpa
caur muti	caur degunu
caur degunu	caur muti
caur degunu	caur degunu
caur muti	caur muti

- Ieelpot caur muti un izelpot caur degunu, elpu izpūst ar atstarpēm;
- Ieelpot caur degunu un, izelpojot caur muti, mēģināt izskaitīt no viens līdz desmit;
- Imitēt aukstu delnu sildīšanu, pūšot elpu H,H,H.
- Ieelpot caur degunu, it kā smaržojot puķi, izelpot caur muti;
- Ieelpot caur degunu un, caur muti izelpojot, bez balss ar lūpām imitēt skaņas (A, E, I, O, U);
- Bumba vārtos – Lūpas viegli izstiept uz priekšu, pūst vates bumbiņu pa galda virsmu un iepūst to vārtos.
- Mierīga ieelpa un gara, plūstoša izelpa.
- Mierīgi ieelpot un viegli pūšot izelpot tā, lai iekustinātu uz galda vai plaukstu novietoto spalviņu.

8. Pirkstu un plaukstu muskulatūru attīstoši vingrinājumi un spēles.

Plaukstu masāža

1. Saņem bērna plaukstu un rūpīgi pamasē katru pirkstu, sākot ar mazo pirkstiņu. Masāžas kustības tiek veiktas no nagu falangas līdz plaukstai.
2. Masē bērna pirkstu spilventiņus, viegli uzspiežot uz tiem.

3. Masē bērna plaukstas iekšpusi(ar apļveida kustībām). Masāžu veic ar rādītājpirkstu.
4. Masēt bērna pirkstiņus ar masāžas gredzenu. Uzvilkt gredzenu uz bērna pirksta un veikt kustību ar gredzenu augšā un lejā. Sākt masāžu ar mazo pirkstiņu.
5. Veikt masāžu ar divām masāžas birstītēm, pārvelkot tās pāri bērna plaukstām, bērna rokas guļ uz viņa ceļiem ar plaukstām uz augšu.
6. Veikt masāžu runājot skaitāmpantu.
Pieaugušais ar savu īkšķi un rādītājpirkstu viegli pieskaras pēc kārtas katram bērna pirksta spilventiņam.

Pirkstiņ, pirkstiņ, kur tu biji?

Ar šo pirkstiņu mežā gāju,

Ar šo putru vārīju,

Ar šo putru ēdu,

Ar šo dziesmiņu dziedu,

Ar šo (māmiņu, tēti) samīļoju.

(A.Bāra, 2016,27)

- „Paklausīgās stieplītes” Dažādu siluetu, burtu, veidošana no mīkstajām, krāsainajām stieplēm;
- Masēt plaukstas, pirkstus, ar dažāda lieluma masāžas bumbiņām. Saspiest tās stiprāk, vājāk, mainīt no rokas uz roku dažādās pozīcijās, piemēram, virs galvas, zem galda, aiz muguras u.c.;
- No sīkiem priekšmetiem veidot attēlus vai burtu siluetus, piemēram, izmantot akmentiņus, pogas, plastilīnu, kociņus, pērlītes, filca bumbiņas, u.c.;
- Izmantojot pirkstu lellītes veidot stāstus ar kustībām, kustinot pirkstus, rokas;
- Plēst papīru, salvetes, kartonu;
- Darbošanās izmantojot lego;
- Vēršana, siešana, tīšana izmantojot dažādus materiālus;
- pirkstu rotaļas: “Taurenītis” – izvērt pirkstus vienu caur otru, pakustināt pirkstus uz augšu un leju, imitējot taurenīša lidošanu;

- Āmurītis – katrs pirksts ir āmurītis. Uz galda novieto plaukstas, ar pirkstu galiem sit pa galdu, no sākuma katrs pirksts atsevišķi, tad visi pirksti kopā.
- „Vabolītes” – Rokas arodas uz galda ar plaukstām pavērstām uz leju un pirkstiem saliektiem, tās ir vabolītes. Vabolītes vingrina kājas, no sākuma pa vienai paceļ katru pirkstu, tad visas kopā, kustina visus pirkstus.
- „Pirkstu sasveicināšanās” – plaukstas saliktas kopā tā, lai katram pirkstam ir pārītis. Visi pirksti pakāpeniski saskaras, (pirkstiem saskaroties var skaitīt);
- „Kastīte” – bērnam tiek iedota kastīte, kura pašam ir jāatver, jāaizver un tajā gan jāieliek, gan no tās jāizņem dažādi priekšmeti.
- „Kociņi” – bērns no skaitāmajiem kociņiem veido dažādus objektus, piemēram, māju, aku, ceļu, koku u.c.
- Dažādu darbību attēlošana - izmantojot mīksto mantu rāda kā glauda kaķi, ar pirkstiem rāda kā līst lietus, kā vējā liecas koki, kā atskrūvēt korķīti.
- Skolotājs un bērns uz galda noliek dūres un reizē tās atlaiž vaļā.

9.pielikums

9. Rotaļas un spēles maņu un domāšanas attīstīšanai.

Klusuma spēles dzirdes attīstīšanai

Klusuma spēlei ir ne tikai nomierinošs efekts, bet arī izkopj dzirdi un attīsta spēju koncentrēties, kontrolēt savu rīcību, iepazīt jaunas izjūtas, nostiprināt pašdisciplīnu.

- Spēles ilgst 1-10 minūtes. Spēlēm ir vairāki posmi.
Bērni ieklausās klusumā, vislabāk tumšā telpā, atrodas brīvā pozā, galva nolikta uz rokām, acis ir aizvērtas. Nekustina ne pirkstus, ne rokas, ne kājas, pat ne mēli, ko var sadzirdēt?
- Bērni aizvien vairāk izjūt klusumu, atmetot visus apkārtējos trokšņus, aizvien vairāk ieklausās klusumā un domā par to ko var sadzirdēt;
- Turpinās klusuma spēle, pedagogs čukstus nosauc bērna vārdu, bērnam klusām jāpieceļas un attīstāiet blakus telpā. Šādā veidā telpu atstāj visi bērni.

Spēles, aktivitātes un rotaļas taustes, domāšanas un iztēles un citu maņu attīstīšanai.

Šīs aktivitātes palīdz attīstīt ne tikai taustes maņu, pirkstu un roku muskulatūru, bet arī iztēli, domāšanu un runu. Paveiktā pārrunāšana attīsta arī vārdu krājumu un teikumu veidošanas prasmes, kā arī savu domu izteikšanu.

- **Darbs ar plastilīnu.** Darbojoties ar plastilīnu bērni paši izvēlas krāsas. Veido figūriņas, paužot izjūtas – dusmas, prieku, skumjas u.c. Darbošanās laikā pedagogs neuzdod jautājumus. Darbošanās nobeigumā veido izstādi, stāsta par to kāpēc veidots tieši tāds darbs un kādas sajūtas bērns izjutis darbojoties.
- **Darbs ar krāsām un papīru.** Bērni zīmē ar krāsām vai veido kompozīciju no sagriezta, saplēsta papīra atbilstoši tematam – „Mana dzimšanas diena”, „ES”, „Ainava ar varavīksni”, „Kāds es esmu un kas man patīk”, Trīs lidojoši dzīvnieki – putns, pūķis un...” u.c. Kad darbiņi paveikti visu izrunā.
- **Dzīvnieku darināšana.** Bērns darina iedomātus dzīvniekus no dabas materiāliem, izmantojot krāsas. Pēc darba paveikšanas lūdz bērniem nosaukt izveidotos dzīvniekus. Otrs variants šai aktivitātei – skolotājs nosauc izdomātu fantastisku radību (piemēram, bruņrupučkāji, zābakzeķis, sispumba utt.) bērnam jāizdomā kā to varētu attēlot, netiek noteikts viens pareizs variants.
- **Lomu spēles.** Bērnu aicina iedomāties koku lapas un ar auguma, roku un kāju kustībām parādīt, kāda ir salijusi lapa, sažuvusi lapa, krītoša lapa, plaukstoša lapa, lapa strautiņā, jūrā vētras laikā, utt. Pēc tam var izrunāt, kuru lomu bijis visvieglāk attēlot, kuru visgrūtāk, kurā lomā bērni jutušies vislabāk, kura loma vislabāk patikusi un kura ne tik ļoti. Ja nepieciešams turpināt spēli, var piedāvāt ar krāsām un citiem materiāliem veidot attēloto, runāt par to kāpēc izvēlējušies tieši konkrēto lietu.
- **Rūpes par augiem.** Pēc iespējas kopā ar bērnu savāc puķes, lapas, smilgas, zarus, ķērpjus un citus dabas materiālus. Izrunā kā šos augus un lietas sauc, kā un kur tie aug vai atrodas, salīdzina tos pēc formas, krāsas un lieluma. Ļauj bērniem izvēlēties kādos traukos šos augus salikt un kā par tiem labāk parūpēties. Kad materiāli sakārtoti, var lūgt bērnam ar aizsietām acīm mēģināt tos noteikt, bērns drīkst materiālus ņemt rokās, pasmaržot. Ziedus, var salikt vāzēs, ar laiku vērot, ka nemainīts ūdens sastāvās un sāk nepatīkami smirdēt, secināt, ka udeni nepieciešams mainīt.

- **Kārbiņas ar smaržām.** Aktivitātei nepieciešamas divas kastes, kurās katrā saliktas 6 kārbiņas vai aizsieti maisiņi ar smaržīgām vielām, piemēram kafiju, kakao, krustnagliņām, kanēli, tēju, pipariem. Skolotājs parāda kā pasmaržot kārbiņu ieelpojot caur degunu, bērns atkārto darbību, kad visas kārbiņas no pirmās kastes pasmaržotas, to pašu dara ar otrā kastē esošajām kārbiņām. Tad mēģina atrast divas vienādi smaržojošas kastītes. Otrs variants uzdevumam ir bērns stāsta kā smaržo katra lieta kas kārbiņā atrodas, piemēram saldi, skābi, nepatīkami, patīkami utt. Mēģina pēc smaržas noteikt, kas kārbiņā atrodas.

10. Vingrinājumi pareizas skaņu izrunas nostiprināšanai.

10.pielikums

Vingrinājumi skaņu nostiprināšanai var būt gan zilbju vingrinājumi, gan vingrinājumi, kuros nepieciešams salikt vārdus, teikumus.

Vingrinājumi skaņu S,Z nostiprināšanai. Teikumu veidošana

Sintija uzcēla		Sandija uzvilka sarkanus	
Zanda ēd sulīgu		Zālē sakritušas	
Dārzā uzziņēja dzeltenas		Zelma asina	

SKAŅAS AUTOMATIZĒŠANA:

- slēgtās zilbēs (ak, ek, uk; ag, eg, ug);
- vaļējās zilbēs (ka, ki, ke; ga, ge, gi);
- zilbju rindās (dzeguze kūko ku-kū, ku-kū, zoss gāgina gā-gā, gā-gā);
- vārdos (kaza, gurķis, aka, diegi, nāk, aug);
- vārdu savienojumos (pelēks akmens, ragains govīs);
- teikumos, skaitāmpantos, dzejoļos ar biežu skaņu K un G atkārtojumu. (Gliemezītis laukā nāk, savus ragus rādīt sāk.)

SKAITĀMPANTU PIEMĒRI:

Kaut kur Kongo, kaut kur Kubā,
Kādā krokodilu klubā
Krokodilu ķēniņš Krokuss
Klusi kasa kakla kroku.

(J. Baltauss)

*
Krikumi, krakumi,
Krikumkrakumi.
Krikumkrakumi,
Trikumtrakumi
Ceļā mums izaug
Kā kurmju rakumi.

(J. Osmanis)

*
Grabēt grib grabulītis,
Gribēt grib gribulītis,
Ko grabulītis grab?
Ko gribulītis grib?
Grabulītis grabēt grib,
Gribulītis acīs zib.
Gribulītis grib,
Lai grabulītis grab.

(A. Tomkalne)

*
Ne, den, dīno,
Šoko, loko, tīno,
Šoko, loko, tika, taka,
Eni, beni bums.

*
Klibi, bikli, bikli, klibi
Kraukļi klintīs glūn.
Es tev saku
Nāc man blakus;
Un pa taku
Skrien uz aku!
Beigsies taka
Tur būs aka,
Bet pie akas
Akmens plakans.
Es tev saku:
Turīs blakus
Un pa taku
Bēdz no akas.

(V. Straume)

*
Kurmja apakšzemes mājā
kālis iekāpis ar kāju.
Grundulis ar akmengrauzi
gudro strautā audzēt auzas.

(J. Baltvilks)

*
Kartupelis kastē.
Kaķis kož astē.
Kartupelis maisā.
Suns lec gaisā.
Kartupelis vārās.
Tū ej ārā!

(J. Baltvilks)

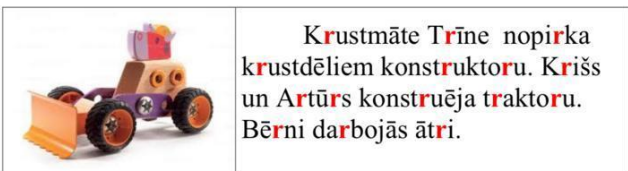
ZILBJU RINDU ATKĀRTOŠANA.

ZILBJU RINDA	ATKĀRTO
Ma-mā-mā	Ma-mā-mā
Mā-ma-mā	Mā-mā-mā
Ma-mā-ma	Ma-ma-ma
Ta-da-ta	Ta-ta-ta
Pa-ba-pa	Pa-pa-pa
Sa-ša-sa	Ša-ša-ša
Ķa-ča-ča	ša-ša-ša
Ļa-ja-ja	Ja-ja-ja
Si-sī-si	Si-si-si
Ņa-ļa-ļa	Ņa-ņa-ņa

11. pielikums (izmantoti I.Želvas metodiskie materiāli skaņas R automatizēšanai)

RUNĀ PAREIZI R!

Krusttēvs Kārlis
aizveda Guntru un
Raimonu uz Prāgu. Viņi
brauca ar metro. Metro ir
brīnišķīgs.

Krustmāte Trīne nopirka
krustdēliem konstruktoru. Krišs
un Artūrs konstruēja traktoru.
Bērni darbojās ātri.

Kurmis Mārtiņš ir gardēdis.
Kurmim garšo kāpuri. Pašreiz
Mārtiņš kārtojas brokastīm.

Sandra labprāt draudzējas ar
grāmatām. Viņa grāmatas
vienmēr tur priekšzīmīgā
kārtībā.

RUNĀ PAREIZI R! VĀRNU KARNEVĀLS

VĀRRNA KARRINA
KĀRRNĀ KAKLĀ
GRREZNAS KRRISTĀLA
KRRELLES.

GARRAS KRRELLES!
GARRAS KRRELLES!

VĀRRNU KARRNEVĀLS!
VĀRRNU KARRNEVĀLS!
KARR!

TRĪS VĀRNAS LEC POLKU

ĀRRĀ ZIEMA
BARRGA
ĀRRĀ GĀJĒJS RRETS
TIK TRRĪS VĀRRNAS
SILDĀS
UN AP SNIEGAVĪRU
POLKU LEC

RUNĀ PAREIZI R!

		
Ner-r-r-r-r-r!		Mur-r-r-r-r-r!
		
D-r-r-r-r-r-r!		B-r-r-r-r-r-r!
		
T-r-r-r-r-r-r!		R-r-r-r-r-r-r!

RUNĀ PAREIZI R!

	ARA IRI ERE URU ORO	ĀRE ĪRI ĒRA ŪRA	AIRA AURU EIRI IERE UIRU	
PULVERIS				KAROGS
	BARO VĒRO TĪRA PURINA PERĒ MĒRA	MARIJA ĀRIJA HARIJS LAURA MĀRA INĀRA		
DŽEMPERIS				PIRAMĪDA
	VĀVE - E		KA - OTE	
				PĀ - EJA
	TŪRISTI KURINĀJA UGUNSKURU. MĀRIS UN KARĪNA SAVĀCA ŽAGARUS. VERA NESĀ SAUSUS ZARUS. VERAI PALĪDŽĒJA VAIRIS. VAKARĀ VISI DZĒRA KEFĪRU UN ĒDA SIERA PĪRĀGUS.			

Diplomdarbs “ Skolotāja logopēda un pirmsskolas skolotāja sadarbība pareizas skaņu izrunas nostiprināšanai 5 – 6 gadus veciem bērniem.” izstrādāts Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi un izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti.

Autors: Elizabete Voiskoviča

(vārds, uzvārds)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Darba zinātniskais vadītājs/a: _____ 2022. gada
rudens semestris

(zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

ŠIS DARBS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN
SATUR LAIKA ZĪMOGU.